

SUSIKKO

METSÄHISTORIAN SEURAN JÄSENLEHTI 1/2016

Tervetuloa seuran vuosikokoukseen, esitelmätilaisuuteen
sekä jäsen- ja tutkijatapaamiseen
Tieteiden talolle Helsinkiin 16.3.2016.

Vuosikokouksen esitelmä:
Puukaupamuistoja-tallennushanke ja Metsähistorian Seuran
tieteellisen toiminnan kehittäminen, VTT Jaana Laine

SUSIKKO 1/2016

Ajankohtaista	3	Retkeilyt ja seminaarit	15
Puheenjohtajan palsta:		Talven selkä taitettiin.....	15
Hyvät metsähistorian ystävät!.....	3	Pehr Kalm, vuosisatansa kuuluisin suomalainen .	17
Luston kävijämäärät vakiintuneella tasolla	4	Pohjoismainen metsähistoriakonferenssi	
Tervetuloa vuosikokoukseen.....	5	2016 Rovaniemellä.....	18
• Kutsu	5	Kirjoja ja tutkimuksia	20
• Esitelmätilaisuus sekä jäsen- ja tutkija-		Muistitiedon keruu rajuilmakokemuksista	20
tapaaminen.....	5	Metsiemme musta kulta	21
• Toimintakertomus 2015.....	6	Projektipäällikkö muistelee.....	24
• Toimintasuunnitelma 2016.....	8	Puukauppanuistoja.....	25
Ruotsin Metsähistorian Seura 25 vuotta	10	Satakunnan metsätalous 1900–1960	27
Lapin metsämuseo kaipaa aktiivisia tekijöitä....	11	Uudet julkaisut.....	29
Palosalmi, tunnettu savotoiden sankarien koti....	13		

Susikko

Metsähistorian Seura ry:n jäsentiedote
1/2016

<http://www.metsahistoria.fi>
[seura\(at\)metsahistoria.fi](mailto:seura(at)metsahistoria.fi)

ISSN-L 1799-0750
ISSN 1799-0750

Julkaisija: Metsähistorian Seura ry
Ilmestyminen: kolme kertaa vuodessa
Toimituskunta: Maija Kovanen (päätoimittaja), Jaana Laine,
Risto Hyvärinen
Taitto: DTPage Oy

Susikossa julkaistaan metsähistoriaan liittyviä tekstejä ja kuvia. Tekstiehdotuksia voi lähettää seuran osoitteeseen maajak.kovanen@gmail.com. Tekstin kirjoittamisessa on noudatettava kirjoitusohjeita, jotka ovat seuran kotisivuilla [http://www.metsahistoria.fi /julkaisut/susikko](http://www.metsahistoria.fi/julkaisut/susikko).

Etukannen kuva: Vienan Karjalassa kasvavasta puusta on juoksutettu pihkaa. *Kuva:* Antti Koskimäki, 2010.
Takakannen kuva: Tervahauta on sytytetty Rengon Kaloisten kylässä. *Kuva:* Antti Koskimäki, 2013.

Puheenjohtaja Tapani Tasanen
Myllypurontie 19, 63900 Myllymäki
p. 040-830 4132,
[tapani.tasanen\(at\)seamk.fi](mailto:tapani.tasanen(at)seamk.fi)
Varapuheenjohtaja Antti Koskimäki

Muut hallituksen jäsenet:

Risto Hyvärinen
Pirkko Kivinen
Maija Kovanen
Helkamari Knaapi
Pekka T. Rajala
Heikki Roiko-Jokela
Anna-Leena Simula

Taloudenhoitaja RT Safir Oy
Kalliomäentie 18, 57600 Savonlinna
p. 050-352 6647

Hyvät metsähistorian ystävät!

Vuosi on taas vaihtunut ja valmistelemme Metsähistorian Seuran hallituksessa uutta toimintavuotta. Puheenjohtajalle alkutalvi on vuoden kiireisintä aikaa. Apurahojen haut ja entisten raportointi sekä vuosikokouksen valmistelu toimintasuunnitelmiseen, -kertomuksineen ja tilinpäätöksineen ottavat oman aikansa. Tällä kertaa ne eivät kuitenkaan tunnu arkisilta rutinitöiltä vaan niiden tekeminen vaikuttaa suorastaan juhlalliselta. Tämä johtuu siitä, että teen niitä Metsähistorian Seurassa viimeistä kertaa. Edeltäjäni tapaan olen sitoutunut luotsaamaan seuraa viisi toimikautta, joista viimeinen päättyy muutaman viikon kuluttua. Seuraaja on katsottuna ja hän on valmistautunut tästä jatkamaan. Tältä osin seura näyttää noudattavan kestävä kehityksen periaatteita.

En pyri enää tässä vaiheessa jakamaan neuvoja tulevalle hallitukselle. Mainitsen sen sijaan pari kolme asiaa, jotka ovat omalta osaltani jääneet liian huonolle hoidolle. Jäsenkunnan ikääntymiseen liittyy toki hyviäkin puolia, kun toimimme historia-alalla. Ongelmana on kiihtyvä jäsenkato, johon emme ole vielä saaneet kunnollista otetta. Viime vuoden lopussa seuralla oli 288 henkilöjäsentä, 14 vähemmän kuin edellisen vuoden päättyessä. Ruotsin Skogshistoriska Sällskapet'in puheenjohtaja kehotti pari vuotta sitten vastaavalla palstallaan jokaisen jäsenen hankkimaan seuraan vähintään yhden uuden jäsenen. Koetetaanpa toimia tällä tavalla meilläkin! Muitakin keinoja jäsenten saamiseksi on syytä etsiä ja kokeilla.

Toinen ongelma, johon emme ole vielä viisasten kiiveä löytäneet, on seuran pienet tulot ja harvalukuiset tulonlähteet. Olen muissa yhdistyksissä osallistunut lukuisiin talkootöihin, myytävien lehtien toimittamiseen, kannatusilmoitusten keräämiseen ja erilaisiin

tempauksiin. Valitettavasti en ole onnistunut istuttamaan mitään näistä perinteistä Seuran toimintaan. Tällä ”toimialueella” on kuitenkin mahdollisuuksia. Onkohan onnistuminen mistään muusta kiinni kuin parista innostuneesta vetäjästä? Yleensä tällaiset ovat nk. yhdessäolojohtajia, useimmiten eri henkilöitä kuin virallisesti valitut johtajat. Jos löydätte itsestänne tällaisia piirteitä, ei muuta kuin kehiin!

Seuran tiedotustoimintaa on kehitetty ja kyllä meillä onkin vertailun kestävä verkkosivut ja jäsenlehti sekä tieteellinen sarjajulkaisu Vuosilusto. Esillä oloa suuren yleisön suuntaan pitäisi kuitenkin kohentaa. Hyvä esimerkki yksittäisen jäsenen vaikutusmahdollisuuksista on metsäneuvos Liisa Saarenmaan kirjoitus ”Ankravee ja Pietari Kalm” päiväkirjapalstallaan Metsälehdessä numerossa 3/2016. Lämpimät kiitokset Liisalle!

Siirryn maaliskuussa seuran rivijäseneksi ja sellaisena odotan erityisesti mielenkiintoisia kotimaan ja ulkomaan retkiä. Muuten jatkan metsähistorian harrastusta siitä, mikä oli päällimmäisenä puheenjohtajaksi ryhtyessäni ja supistui sitten seuran ja työpaikan kiireiden myötä lähes olemattomiin. Palaan nyt metsänhoidon historian tutkimuksen pariin. Apurahakin näyttää varmalta; pääsen syksyllä ihan virallisesti vanhuuseläkkeelle. Toivottavasti saan myös takaisin kaikki tutkijatoverit ja tukijoukot, joita olen viime vuosina laiminlyönyt kiireideni varjolla.

Parhaat kiitokset kaikille jäsenille ja yhteistyökumppaneille kuluneista puheenjohtajavuosista! Parhainta menestystä uudelle puheenjohtajalle ja seuran hallitukselle!

Tapani Tasanen

Luston kävijämäärät vakiintuneella tasolla

Lustossa vieraili vuonna 2015 lähes 33 000 kävijää. Hieman nousseessa kävijämäärässä näkyvät hyvin onnistuneet tapahtumat. Viikkoa ennen juhannusta järjestetty koko perheen metsäkulttuuritapahtuma Metku-Metsäkulttuuripäivät keräsi Lustoon ennätysyleisön 5100 kävijää ja ensimmäisen adventin alla järjestetty Joulupuun päivä 1200 vierasta. Ulkomaisten kävijöiden osuus koko kävijämäärästä oli 16 %.

Vuosi 2015 oli Lustossa työntäyteinen. Vuoden aikana avattiin seitsemän uutta erikoisnäyttelyä. Näyttelyissä nähtiin puuveistoksia Kari Södöltä ja Antti Ylöselältä sekä Helsinki–Savonlinna-videoinstallaatio Jaakko Ruuskalta. Maat, metsät, tehtaat -näyttelyssä tutustuttiin elämään sotien jälkeisessä Suomessa ja Keksi metsässä -näyttelyssä esiteltiin lasten metsäisiä ideoita. Nähtiinpä näyttelyissä myös lumiukkoja keskellä kesää. Punkaharjun vanhalla rautatieasemalla oli esillä Risto Vuorimiehen valokuvanäyttely, ja kansanrunouden naishahmoja tuotiin esiin syksyllä avautuneessa Esiäitien elämänvoiman juurilla -näyttelyssä.

Luston kokoelmat täydentyivät vuoden aikana useilla kiinnostavilla esineillä ja kuvilla, kuten metsätyön murrokseen liittyvällä Metsähallituksen metsuriautolla, professori Paavo Yli-Vakkurin akatemista metsätieteellistä uraa valottavalla esinekokoelmalla ja 50 000 kulttuuriperintökohteiden valokuvalla, jotka on kuvattu Metsähallituksen Valtion metsien kulttuuriperintökohteiden inventointihankkeessa. Metsähallituksen Lustolle luovuttamat inventointikuvat muodostavat Luston ensimmäisen laajan vapaaseen käyttöön saadun valokuvakokoelman.

Keväällä avattavia näyttelyitä

Metsäsuomalaiset

Näyttely kertoo suomalaisista, jotka siirtyivät kaskiviljelijöiksi Ruotsin ja Norjan asumattomille metsäseuduille 1500-luvun lopulla ja 1600-luvulla. He ylläpitivät pitkään alkuperäisväestön keskellä omaleimaista kulttuuriaan ja säilyttivät oman kielensä. Kaukaisimmilla alueilla Vermlannin ja Norjan takametsissä metsäsuomalaiset jatkoivat omintakeista elämäänsä 1800-luvul-

le saakka, mutta vähitellen sulautuminen valtaväestöön oli väistämätöntä. 1900-luvulla ja sen jälkeen kiinnostus suomalaismetsiin on ollut kasvussa. Näyttely on esillä Lustossa 23.2.2016–8.1.2017.

Kaija Kiuru – Veistoksia ja installaatioita

Kuvataiteilija Kaija Kiurun (s. 1959) teoksissa kiteytyvät pohjoinen ulottuvuus ja luonto. Kiuru tuo Lustoon veistoksia ja installaatioita, joiden ideoiden lähteenä ovat metsä ja puut. Kiuru on valmistunut kuvanveistäjäksi Lahden taideinstituutista vuonna 1991. Taiteellisen työn ohella hän on opiskellut taidehistoriaa sekä ympäristösuojelua ja ympäristökasvatusta. Kiurun teokset käsittelevätkin usein ympäristöön liittyviä kysymyksiä, kuten ihmisen valtaa suhteessa luontoon. Näyttely on esillä Lustossa 29.4.–20.11.2016.

Hyytiälän kesä 1936

Metsänhoitajaksi opiskeltiin 1930-luvulla Helsingin yliopistossa. Käytännön harjoittelu suoritettiin pääosin Hyytiälän metsäharjoitteluasemalla Juupajoella, jossa metsäylioppilaskurssit viettivät koko kesän, ja siitä muodostui mieleenpainuvien ja muistelluina osa opintoja. Hyytiälän kurssin 1936 valokuvat kertovat 60 nuoren miehen eldoradosta, metsämieshengestä ja jaetuista kokemuksista ruumiillisessa työssä huolettomina kesäpäivinä Hyytiälässä. Tätä aikaa kultasivat myös muistot talvi- ja jatkosodassa kaatuneista opiskelutovereista ja opettajista. Näyttely on esillä Lustossa 29.4.2016–8.1.2017.

Sata vuotta – sata kuvaa

Suomalainen maaseutu merkitsee meille yhtä lailla romanttisia mielikuvia, luontoa, raivaajahenkeä, rakennemuutosta kuin modernisoituvia elinkeinoja ja vahvaa yrittäjyyttä. Näyttelyssä valokuvataiteilijoiden ja ammattivalokuvaajien kuvat luovat rikkaan pano-raaman suomalaisen maaseudun vaiheisiin ja mielenmaisemiin. Esiin nousevat suomalaisen maaseudun viljavat vainiot, maisemat, metsät, ihmiset, työt, teot ja tunnelmat. Maaseudun Tulevaisuus -lehti juhlii valokuvanäyttelyllä satavuotista historiaansa. Näyttely on esillä Lustossa 29.4.–18.9.2016.

Ajankohtaiset tiedot näyttelyistä ja tapahtumista löytyvät osoitteesta www.lusto.fi.

Helkamari Knaapi

Tervetuloa vuosikokoukseen

● Kutsu

Metsähistorian Seura ry:n vuosikokous pidetään keskiviikkona 16.3.2016 klo 13.00 Tieteiden talolla Helsingissä, Kirkkokatu 6, 5. krs, sali 505.

Vuosikokousasiat:

1. Kokouksen avaus
2. Kokouksen puheenjohtaja, sihteeri, kaksi pöytäkirjantarkastajaa ja kaksi ääntenlaskijaa
3. Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus
4. Kokouksen työjärjestys
5. Tilinpäätös, vuosikertomus (ohessa), toiminnantarkastajien lausunto ja vastuuvapauden myöntäminen
6. Toimintasuunnitelma (ohessa), tulo- ja menoarvio sekä liittymis-, jäsen- ja kannatusmaksut
7. Hallituksen jäsenten ja toiminnantarkastajien palkkiot ja matkakulujen korvaus
8. Hallituksen jäsenmäärä
9. Hallituksen puheenjohtaja ja muut jäsenet erovuoroisten tilalle
10. Kaksi toiminnantarkastajaa ja heille varamiehet
11. Huomionosoitukset
12. Metsähistorian Seuran opinnäytetyöpalkinnot
13. Muut asiat
14. Kokouksen päättäminen

Hallitus

● Esitelmätilaisuus sekä jäsen- ja tutkijatapaaminen

Vuosikokouspäivän ohjelma jatkuu Tieteiden talon 5. kerroksessa:

Noin klo 14.30 Tieteellisten seurain valtuuskunnan (TSV) tervehdys, toiminnanjohtaja Lea Ryyänen-Karjalainen

Noin klo 14.40–15 kahvitarjoilu

Klo 15 esitelmätilaisuus ja keskustelua: VTT Jaana Laine esitelmöi Puukauppamuistoja-tallennushankkeesta ja Metsähistorian Seuran tieteellisen toiminnan kehittämisestä.

Noin klo 16–18 jäsen- ja tutkijatapaaminen, tarjoilua

Tarjoilujen järjestämiseksi vuosikokoukseen, esitelmätilaisuuteen sekä jäsen- ja tutkijatapaamiseen pyydetään ilmoittautumaan **10.3.2016** mennessä majak.kovanen@gmail.com.

● TOIMINTAKERTOMUS VUODELTA 2015

21. toimintavuosi

Hallituksen esitys 24.2.2016

1. Yleistä

Seuran jäsenmäärä 31.12.2015 oli **288** varsinaista jäsentä (2014: 302) ja **10** kannattajajäsentä (2014: 10). Jäsenluettelo on liitteessä 1.

Seuran hallitus vuosikokouksen 9.4.2014 jälkeen: Tapani Tasanen puheenjohtaja, Antti Koskimäki varapuheenjohtaja, muut jäsenet: Risto Hyvärinen, Pirkko Kivinen, Helkamari Knaapi, Maija Kovanen, Pekka T. Rajala, Heikki Roiko-Jokela ja Anna-Leena Simula. Hallitus piti viisi kokousta. Kokouspaikkana oli Tieteiden talo, Helsinki, Kirkkokatu 6. Vuoden viimeinen kokous pidettiin sähköpostikokouksena.

Seuran sihteerin tehtävät hoidettiin hallituksen jäsenten toimesta. Susikon taitto ja postitus teetettiin ostopalveluna Sami Karppisella (Samin Savotta). Taloudenhoitajana toimi Reija Turunen (RT Safir Oy). Toiminnantarkastajat olivat Esko Pakkanen ja Jaakko Punkari.

Metsähistorian Seura on Tieteellisten seurain valtuuskunnan ja Suomen Metsäyhdistyksen jäsen.

2. Toiminta

2.1. Toiminnan kehittäminen

Vuonna 2012 hyväksytyyn strategian mukaisesti seuran kehittäminen jatkui pysyvissä työryhmissä.

2.2. Kokoukset ja esitelmätilaisuudet

Seuran vuosikokous, esitelmätilaisuus sekä jäsen- ja tutkijatapaaminen pidettiin Tieteiden talolla Helsingissä 26. maaliskuuta. Puheenjohtajana toimi ylimetsänhoitaja Markku Rauhalahdi. Kokouksessa käsiteltiin tavanomaiset vuosikokousasiat. Seuran ansioplaketti annettiin lehdistöneuvos Pekka Kivelälle. Erikoissuunnittelija Jouni Taivainen piti vuosikokousesitelmän

aiheenaan ”Metsähallituksen metsien kulttuuriperintö”. (Susikko 2/2015).

2.3. Opintomatkat

Sveitsiläisten vastavierailu

Kesäkuun alussa seura järjesti viikon pituisen retkeilyn sveitsiläisen Zürichin kantonin metsäviraston henkilökunnalle. Kyseessä oli vastavierailu seuran ulkomaan opintoretelle, joka syksyllä 2012 suuntautui Sveitsiin. Pirkko Kivinen, Antti Koskimäki ja Tapani Tasanen toimivat sveitsiläisryhmän pääoppaina. Ryhmän johtajana toimi metsänhoitaja Nathalie Barengo, jonka äiti on suomalainen. Apua retken järjestämiseen saatiin monelta taholta: mm. metsänomistaja Jouko Juurikkala esitteli metsänhoitoa tilallaan Sysmässä, Vierumäen taimitarhaan tutustuttiin johtaja Jouko Kiviharjun johdolla.

Metsäntutkimukseen tutustuttiin Heinolassa Luonnonvarakeskuksen tutkijan Harri Mäkisen johdolla. Kohteena oli harvennusvoimakkuuskoe numero 428 Evätmäessä. Koe on perustettu istuttamalla kuusentaimet vuonna 1962. Kokeet olivat osa koesarjaa, joka perustettiin silloisen Kymmene Oy:n maille. Kokeet ovat maamme keskeisintä puuntuotostutkimusta. Nyt on alueen maanomistaja UPM-Kymmene Oy. Toisena tutkimuskohteena oli Vierumäellä olevan Suomen urheiluopiston lähistöllä oleva ravinnesuhdekoe numero 157, joka sekin on perustettu vuonna 1962. Kauniin ilta-auringon jo valaistessa männikköä, vieraat havaitsivat kukan, joka osoittautui Hämeen kylmäkukaksi. Se on harvinaisuudessaan elämys suomalaisillekin. Suomalaista visankasvatusta esiteltiin Mäntyharjulla. Tämä tapahtui Reino Mikkosen mailla olevassa, vuonna 1996 istutetussa visakoivikossa. Koivikko oli alusta alkaen hyvin hoidettu ja sopi esimerkiksi kelpo lailla hoidetusta visakosta.

Mänty-Saimaan metsänhoitoyhdistyksen toiminnanjohtaja Auli Paukkunen esitteli toimintaa ja perehdytti vieraita koivun kasvatukseen Löydön kartanon ympäristössä Ristiinassa. Mikkelin Emolan kaupunginosassa tutustuttiin Emolan seuran puheenjohtajan Seppo

Kiiskan opastamana vanhaan puutalorakentamiseen. Saunomisesta ja luonnossa liikkumisesta sveitsiläiset saivat nauttia Puumalassa Anttolan Hovissa, jossa suunnittelija-arkkitehti Emma Johansson esitteli paikan puurakenteisia uusia, design-huviloita.

LUKEN tutkijat Teijo Nikkanen ja Seppo Ruotsalainen esittelivät kruununpuistoa ja vieraiden puulajien viljelmiä Punkaharjulla sekä Teppo Pellinen Stora Enson hakkuukohdetta Imatran lähistöllä ja Marita Ahvo yhtiön Kaukopään tehdasta. Myös Metsähallitukseen vieraat pääsivät tutustumaan perusteellisesti Nuuksiossa, Linnansaaren kansallispuistossa ja keskusyksikössä Tikkurilassa useiden henkilöiden opastamina. (Susikko 3/2015)

Pohjoismaisen metsähistoriakonferenssi

Konferenssi retkeilyineen järjestettiin Norjassa useammalla paikkakunnalla 26.–30. elokuuta. Seuraa edustivat Pirkko Kivinen ja Leena Paaskoski. Jälkimmäinen toimi myös Suomen metsämuseo Luston edustajana. Retkeilyn aiheina olivat sahateollisuuden historia, puutavaran uitto, laiduntalouden ja metsätalouden vaikutukset metsiin sekä luonnonsuojelu. Norjan metsämuseolla Elverumissa pidetyissä konferenssiesitelmässä pohdittiin metsien vaikutusta ilmastoon. Suomen esitelmän piti professori Heli Peltola Itä-Suomen yliopistosta aiheenaan ”Climate Change and Management of Boreal Forests”. Seuran edustajat esittivät muiden Pohjoismaiden edustajille kutsun Rovaniemellä ja Kemijärvellä syksyllä 2016 järjestettävään konferenssiin. (Susikko 3/2015)

Kotimaan opintomatka Ahvenanmaalle ja Turunmaan saaristoon

Syyskuun 18.-20. päivinä toteutetulla opintomatkalla oli 29 osanottajaa. Matkan valmistelusta ja toteutuksesta vastasivat metsätalousinsinööri Ray Holmlund Ahvenanmaan maakuntahallinnosta sekä seuran puolelta Pirkko Kivinen ja Tapani Tasanen. Matkakohteita esittelemässä oli lisäksi useita paikallisia oppaita. Menomatka tehtiin Turun satamasta Maarianhaminaan Viking Linen autolautalla. Ahvenanmaan pääsaarella mm. Maarianhaminassa, Eckerössä ja Getassa tutustuttiin kahtena ensimmäisenä matkapäivänä nykyiseen ja menneiden aikojen metsätalouteen ja puunkäyttöön, metsästykseseen ja kalastukseen, luonnonsuojeluun, matkailuelinkeinoon ja puulaivojen

rakentamiseen. Paluumatka tehtiin bussilla ja yhteysaluksilla Kökarin kautta Paraisille. Siellä metsätalousinsinööri Pelle Lundström kertoi saariston metsistä, työstään metsäteollisuuden palveluksessa ja erityisesti puutavaran lauttauksesta meriolosuhteissa. Juha Aaltoilan kirjoittama matkakertomus on Susikon numerossa 3/2015.

Ulkomaan opintomatkaa ei järjestetty kertomusvuonna.

2.4. Tutkimus-, seminaari- ja asiantuntijatoiminta

Metsähistorian tutkijaseminaari järjestettiin Jyväskylässä 10. huhtikuuta yhdessä Jyväskylän yliopiston Historian ja etnologian laitoksen sekä Suomen Metsämuseo Luston kanssa. Järjestelyistä vastasi dos. Heikki Roiko-Jokela. Seminaarin teema oli: ”Metsä tekee hyvää!” Ohjelma koostui yhdeksästä esitelmästä. Keväällä 2016 ilmestyvässä Vuosilusto 11:ssä julkaistaan vertaisarvioituja artikkeleita, jotka pohjautuvat seminaarissa pidettyihin esitelmiin.

Puukauppamuistoja-hanke päättyi syksyllä. Jaana Laineen ja Joonas Nikinmaan kirjoittama teos ”Puukauppamuistoja. Suomalaisen puukaupan historiaa 1950-luvulta 2000-luvulle” julkaistiin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia -sarjan niteessä 1412. Hankkeessa kerätty muistitietoaineisto on tallennettu jo aiemmin SKS:n kansanrunousarkistoon.

2.5. Julkaisutoiminta

Seuran julkaisuja oli myynnissä Punkaharjulla Luston Puodissa ja Helsingissä Tiedekirjassa.

2.6. Tiedotustoiminta

Jäsentiedote Susikko julkaistiin kolme kertaa. Se ilmestyi sähköisenä seuran kotisivuilla ja postitettiin monistena niille seuran jäsenille, jotka eivät käytä Internetiä tai eivät ole ilmoittaneet sähköpostiosoitettaan. Susikon tehtävänä oli perinteiseen tapaan sekä ennakkotiedottaminen että kertominen toiminnan tuloksista. Julkaisu- ja opintomatkajien ja tilaisuuksien esittelyt löytyvät Susikon niteistä. Lisäksi niissä julkaistiin mm. metsähistoriaa käsitteleviä lyhyitä artikkeleita ja kirja-arvosteluja.

Metsähistorian Seuran verkkosivut www.metsahistoria.fi toimivat Tieteellisten seurain valtuuskunnan palvelimelta käsin. Tapahtumista ja opintomatkista

tiedotettiin jäsenille myös sähköpostin avulla. Eri tiedotuskanavia käyttäen lähestyttiin myös seuran ulkopuolisia historiantutkijoita ja -harrastajia. Käytössä olivat mm. Suomen historiaverkko Agricola sekä Metsämiesten Säätiön ja Suomen Metsämuseo Luston verkkosivut ja tiedotteet.

2.7. Muu toiminta

Seura piti yhteyttä perinne- ja historyayhdistyksiin ja alan muihin yhteisöihin sekä kotimaassa että ulkomailla. Suomen Metsämuseo Luston kanssa jatkettiin useita yhteisiä hankkeita.

Toiminnan vaikuttavuutta edisti ratkaisevasti Metsämiesten Säätiön seuran kansainväliseen toimintaan, tiedotukseen ja viestintään myöntämä taloudellinen tuki.

Metsähistorian Seura ry

● TOIMINTASUUNNITELMA 2016

22. toimintavuosi

Hallituksen esitys 24.2.2016

1. Toiminta

1.1. Hallituksen kokoukset ja vuosikokous

Seuran hallitus pitää 5 - 6 kokousta.

Vuosikokous pidetään Helsingissä 16.3.2016. Vuosikokouksen yhteydessä on esitelmätilaisuus sekä tutkija- ja jäsentapaaminen.

1.2. Muut jäsentilaisuudet ja opintomatkat

Talven selän taittajaiset -seminaari pidetään Tieteiden talolla 5. helmikuuta. MH Esko Pakkanen esittelee tuoretta kirjaansa ”Ankravee! Kirja uitosta”. Professori Anto Leikolan esitelmän aiheena on Pehr Kalmin metsätieteellinen toiminta 1700-luvun ”hyödyn aikakaudella”. VTT Jaana Laine esittelee tietoisuudessaan Puukauppamuistoja -hankkeen tuloksia ja samannimistä kirjaa.

3. Resurssit ja talous

Toimintaa hoidettiin pääasiassa talkootyönä. Taloushallintopalveluista vastasi RT Safir Oy (Reija Turunen). Susikon taittotyön ja postituksen teki tilaustyönä viestintäyrittäjä Samin Savotta (Sami Karppinen).

Opintoretken kulut katettiin osallistumismaksuilla. Metsämiesten Säätiöltä saatiin 5 500 euron apuraha kansainväliseen toimintaan, tiedotukseen ja viestintään.

Vuoden 2014 henkilöjäsenmaksu oli 30 euroa ja kannatusjäsenmaksu 100 euroa.

Tilikauden ylijäämä on 3 409,70 euroa. Siirtovelkoja on yhteensä 2 580,42 euroa. Taseen loppusumma on 11 176,82 euroa ja seuran oma pääoma 8 596,40 euroa.

Kotimaan opintomatka järjestetään Kymenlaaksoon syyskuussa.

1.3. Tutkimustoiminta

Seura tekee aloitteita metsähistorian tutkimus- ja julkaisuhankkeista, metsäperinteen tallennuksesta sekä kartoittaa ja välittää tietoa metsähistoriaan liittyvistä, meneillään olevista tutkimushankkeista. Seura osallistuu myös mahdollisuuksiensa mukaan yhdessä muiden metsäalan toimijoiden kanssa vireillä olevien Suomi 100 vuotta -tapahtumien järjestämiseen.

1.4. Julkaisutoiminta

Vuosilusto 11 julkaistaan keväällä verkkojulkaisuna yhdessä Jyväskylän yliopiston Historian ja etnologian laitoksen sekä Suomen Metsämuseo Luston kanssa. Sen otsikkona on ”Metsä tekee hyvää!” Vertaisarvioidussa julkaisussa on yhdeksän metsän hyvinvointivaikutuksiin liittyvää artikkelia.

Toimitetaan aiheita ja aineistoja julkaistavaksi metsäalan ja historia-alan julkaisuissa ja lehdissä. Jäseniä kannustetaan tuottamaan Suomi 100 -teemaan sopivia metsähistoriallisia kirjoituksia ja muita mahdollisia esityksiä.

Seuran julkaisuja myydään Luston Puodissa (Punkaharju) ja Tiedekirjassa (Helsinki).

1.5. Asiantuntijatoiminta

Seuran jäseniä toimii asiantuntijoina erilaisissa alan hankkeissa ja mm. referee-arvioitsijoina kotimaisissa ja ulkomaisissa julkaisuissa.

Jäseniä innostetaan ilmoittautumaan asiantuntijoiksi *Kysy museolta* -palveluun, jossa yleisö voi kysyä metsähistoriaan liittyvistä asioista ja Suomen Metsämuseo Lusto etsii kysymyksille asiantuntevat vastaajat. Palveluun liittyen ja sen ohessa tuetaan erityisesti uusia metsähistoriallisten julkaisujen tuottajia näiden kirjoitustyössä ja julkaisemiseen liittyvissä kysymyksissä.

1.6. Tiedotustoiminta

Seuran hallituksen nimeämä tiedotusryhmä kehittää Seuran tiedotusta osana seuran strategiaa. Seuran verkkosivut ovat ahkerassa käytössä. Niitä kehitetään edelleen ja markkinoidaan mahdollisille uusille käyttäjille.

Jäsenlehti *Susikko* toimitetaan kolme kertaa seuran verkkosivuilla luettavana sähköisenä tiedotteena ja tarpeen mukaan jäsenille lähetettävänä monisteenä. Susikon taittoasua uudistetaan.

Seuran toiminnasta tiedotetaan Susikossa, seuran tilaisuuksissa ja verkkosivuilla, sähköpostitse sekä metsäalan lehdissä ja valtakunnallisten historia- ja metsätieteiden kanavien kautta.

1.7. Muu toiminta

Seura ylläpitää yhteyksiä tiedeyhteisöihin, historia- ja perinneyhdistyksiin sekä alan muihin yhteisöihin kotimaassa ja ulkomailla. Tavoitteena on keskinäinen tiedon ja kokemusten vaihto sekä yhteistyö ja työnjako.

Monipuolista yhteistyötä Suomen Metsämuseo Luston kanssa jatketaan.

Pohjoismainen metsähistoriakonferenssi järjestetään tänä vuonna Suomessa, Rovaniemellä 31.8. – 4.9. Teemana on ”Metsien käytön murrokset – Brytningskeden i synen på våra skogar”. Konferenssiin liittyvä retkeily tehdään Kemijärvelle. Seura ja Suomen Metsämuseo Lusto vastaavat järjestelyistä Metsähallituksen ja paikallisten tahojen tukemina.

2. Resurssit ja talous

Seuran toiminta pohjautuu vapaaehtoistyöhön. Luottamustehtävissä ja hankkeissa toimivien henkilöiden erilliskulut korvataan hallituksen määrittelemien perusteiden mukaan. Tarvikkeita ja palveluksia pyritään saamaan lahjoituksina. Opintomatkojen kulut katetaan osallistumismaksuilla ja avustuksilla.

Erilaisiin hankkeisiin, tutkimuksiin, seminaareihin, pohjoismaiseen yhteistyöhön, julkaisu-toimintaan ja tiedotukseen haetaan ulkopuolista rahoitusta.

Seuran sihteerinä aloittaa maaliskuussa Tapio Kamppila. Toimistopalvelut ja tilinpidon hoitaa RT-Safir (Reija Turunen) ja Susikon taiton DTPage Oy. Nämä toiminnot tapahtuvat ostopalveluina.

Toiminnan tuotot muodostuvat opintomatkojen osallistumismaksuista. Varainhankinta-tuottoja ovat hankkeavustukset, jäsenmaksut (á 30 €) ja kannattajajäsenmaksut (á 100 €). Liittymismaksua ei peritä.

Talousarvion toimintakulut vuonna 2016 ovat yhteensä 30 080 euroa. Jäsenmaksutuotot arvioidaan 9 700 euroksi. Opintomatkojen kulut peritään osanottomaksuina, muuten jäsenille tarjottavat palvelut ovat maksuttomia. Vuosilusto -julkaisun kulut katetaan jäsenmaksutuloloilla ja mahdollisilla apurahoilla.

Seuran yhteystiedot: Metsähistorian Seura, sähköposti: seura@metsahistoria.fi.

Seuran kotisivu: www.metsahistoria.fi.

Ruotsin Metsähistorian Seura 25 vuotta

Ruotsalainen veljesyhteisömme Skogshistoriska Sällskapet perustettiin 16. helmikuuta 1990 eli lähes viisi vuotta ennen meidän seuraamme (7.12.1994). Aloitteen perustamisesta teki Kuninkaallinen Metsä- ja Maatalousakatemia. Juhlavuonna 2014 Ruotsin Metsähistorian Seuralla oli toimintaa enemmän kuin yhtenäkkään vuonna aiemmin. Jäseniä sillä on noin 1 200.

Neljännesvuosisadan aikana seura on julkaissut vuosikirjoissaan pari sataa metsähistoriallista artikkelia sekä toimittanut 60 jäsenlehteä nimeltään Skogshistoriska Tidender. Seura on jakanut vuosittain pari Örtug-nimistä rahapalkintoa lähinnä nuorille tutkijoille. Seura on järjestänyt eri puolilla maata noin 150 ammatillista retkeilyä eli keskimäärin kuusi retkeilyä vuotta kohden. Retkeilyt ovat pääosin yksipäiväisiä, alueellisia tapahtumia. Seuran hallituksen tueksi on nimetty 14 alueellista yhteyshenkilöä, jotka vuorollaan vastaavat retkeilyjen järjestämisestä sekä tukevat jäsenhankintaa. Seuran jäsenmäärä ja toiminnan volyyymi ovat 4–5-kertaiset meidän seuraamme verrattuna. Emme ole kateellisia, mutta kuitenkin....

Juhlavuonna ja edelleen tänä vuonna Ruotsin Metsähistorian Seura on pyrkinyt vaikuttamaan siihen, että metsätalouden historialliset näkökulmat otetaan kattavasti huomioon valmistehilla olevassa kansallisessa metsäohjelmassa. Metsätiedekunnassa on metsähistorian professuuri, mutta metsähistoria tulisi sisällyttää koulutukseen kaikilla tasoilla, niin yliopiston kuin muunkin metsäkoulutuksen ohjelmiin.

Seura esittää ja pyrkii vaikuttamaan, että maan metsämuseoiden toimintaedellytyksiä lisättäisiin ja että Ruotsiinkin saataisiin valtakunnallinen metsämuseo. Seura korostaa, että metsätalouden historian tuntemus on omiaan hälventämään metsien käytön ja suojelun välisiä jännitteitä ja ristiriitoja.

Vuosikirja ja jäsenlehti

Ruotsin Metsähistorian Seuran vuosikirja on B5-kokoinen 120–150-sivuinen kirja, jossa julkaistaan metsähistorian tutkijoiden ja harrastajien kirjoituksia, metsähistoriaa ja -perinnettä “laidasta laitaan”. Vuosikirja sisältää, toisin kuin meillä, myös seuran jäsenluettelon. Ja vuosikirjassa on runsaasti metsäyhtiöiden ja alan muiden toimijoiden mainoksia. Olisikohan meillä mahdollisuuksia saada mainoksia, edes muutamia?

Jäsenlehti Tidender on painoasuinen ja yleensä 16-sivuinen. Sen artikkelit ovat yleistajuisia alan katsauksia ja uutisia. Viimeisimmässä Tidenderin numerossa on tiedotusten lisäksi artikkelit aiheista: takavuosisikymmenten kemiallisen vesakontorjunnan tuloksia, mestarivalokuvaaja August Hultgren (1879–1961), eteläruotsalaisten paikannimien (esim. Kolmården ja Tiveden) historiaa, Vindelns-joen jääsillat ennen 1950-lukua ja keskiaikaisen malminsulatuksen jäänteitä.

Markku Rauhalahhti

Lapin metsämuseo kaipailee aktiivisia tekijöitä

Rovaniemellä sijaitseva Lapin metsämuseo on upea ulkomuseoalue, jossa voi metsäkämppien keskellä kävellessä aistia menneiden vuosikymmenten tunnelmaa. Vanhinta museorakennuskantaa edustaa Koivun uittopirtti 1900-luvun alusta. Tämä vaikuttava, kookas ja komea rakennus oli myös ensimmäinen museoalueelle 1960-luvulla siirretty rakennus. Vuosikymmenten kuluessa alueelle on siirretty eri puolilta Lappia neljätoista museorakennusta ja muita rakennelmia. Lisäksi museosta löytyy metsäkonekatoksen suojista Suomen ensimmäisellä koneellisella työmaalla Savukosken erämaissa käytetty ”Samperin veturi”. Tästä Hugo Richard Sandbergin huimapäisestä koneellistamisyhtymästä jäi jälkipolville ihailtavaksi kaksi veturia, joista toinen löytyy Savukoskelta.

Lapin metsämuseolla toteutettiin 2011–2013 välisenä aikana mittava Savotta-hanke, jonka aikana mm. museorakennuksiin tehtiin restaurointitoimenpiteitä. Vuosikymmenten saatossa paikoin erittäin huonoon kuntoon menneet rakennukset saivat lisää elinvoimakymmeniä uusien perustojen ja kattojen myötä. Valitettavasti ajan hampaan säälimätöntä tuhoa ei voi pysäyttää, ja museorakennukset tarvitsevatkin jatkuvaa huoltoa myös tästä eteenpäin.

Aluksi oli intoa ja väkeä...

1960-luvulla Suomea koetteli ennennäkemätön rakennemuutos, joka ravisteli erityisesti maa- ja metsätalousalaa. Tuolloin nähtiin myös kotiseutumuseoiden perustamisbuumi; haluttiin säilöä tuleville sukupolville aineellista kulttuuriperintöä, kuten kokonaisia rakennuksia, katoavia työvälineitä ja muuttuvien elämäntapojen myötä häviäviä muita esineitä. Lapissa metsämuseota perustettiin suurella joukolla ja vielä suuremmalla innolla. Yhdistyksen perustajina oli kymmeniä yhteisöjä, aikansa merkittäviä ja vaikutusvaltaisia henkilöitä ja tuolloin vielä voimissaan olleita metsäyhtiöitä. Laajat verkostot ja useiden tahojen rahallinen tuki auttoivat rakennusten siirroissa ja pystytyksissä, kokoelmien keruussa ja mitä erilaisimpien aineistojen haalimisessa.

Ajomiesten kämpä. Kuva: Lapin metsämuseo.

... mutta mistä sitä löytäisi näinä aikoina?

Vuosien kuluessa ihmiset vaihtuivat, sukupolvet väistyivät ja uutta väkeä on viime vuosina yritetty kaikin mahdollisin keinoin sitouttaa museoiden toimintaan. Kilpailu ihmisten vapaa-ajasta on nyky maailmassa kovaa, eikä ylisukupoliselle ajattelulle tahdo löytyä juuri tilaa.

Monien kotiseutumuseoiden kohdalla valitettavaa todellisuutta on vapaaehtoisten henkilöiden ja sitoutumisen puute. Lapin metsämuseollakin aktiivisia yhdistyksissä toimivia henkilöitä on jäljellä enää kourallinen. Uusia sitoutuneita yhdistysaktiiveja kaivataan kipeästi. Mutta mistä löytyisi se aktiivisten henkilöiden joukko, jotka vapaa-ajallaan tunteja laskematta tekisivät vapaaehtoistyötä kulttuuriperinnön säilyttämisen puolesta?

Museoalalla tehdyt leikkaukset uhkaavat jo monia ammatillisestikin hoidettuja museoita. Syystä ovat monet kulttuuriperintöasioiden parissa puurtavat tahot huolissaan nyky menosta. Lapin metsämuseollakin eletään tätä nykyä kirjaimellisesti kädestä suuhun -periaatteella. Metsämiesten säätiön ja Rovaniemen kaupungin avustuksin turvin saadaan maksettua kiinteistöihin liittyvät pakolliset menot - ja juuri ja juuri pidettyä museo avoinna yleisölle kesäisin.

Museon esinekokoelmasta valtaosa liittyy savotoiden puunkorjuuseen, kuljetukseen ja asumiseen sekä uittoon.
Kuvat: Lapin metsämuseo.

Tekemistä ja ideoita riittää – toteuttajia tarvitaan!

Lapin metsämuseon alue toimisi erinomaisena paikkana monenlaisille aktiviteeteille ja tapahtumille. Poikkitaiteellinen ympäristötaidenäyttely kämpissä – miksi-pä ei? Elämysopastuksia ryhmille – kyllä! Perinteiset markkinat sadonkorjuu-aikaan – tilaa löytyy! Nyt keväällä järjestämme linnunpönttöjen kunnostustalkoot, ja parina talvena lähialueen päiväkodit ovat käyneet tunnelmoimassa museoalueella joulujuhliensa aikaan.

Metsämuseolta löytyy nykyään jopa kaksi saunaa, rannan tuntumasta savusauna ja muutama vuosi sitten alueelle siirretty Ahmakuusikon kämppäkokonaisuuteen kuulunut savottakämpän sauna. Molemmat saunat olisi hienoa saada saunomiskuntoon; saunoja varmasti löytyisi!

Tapahtumien kautta museolla saataisiin kaivattuja vierailijoita, tapahtumanjärjestäjät puolestaan saisivat käyttöönsä upean toimintaympäristön. Rohkeita yhteydenottajia ja aktiivisia henkilöitä kaivataan nyt!

Rakennusten ajan ja paikan muisti

Kaikki museon rakennukset ovat aitoja rakennuksia, joilla on ajan ja paikan muisti. Jokaisella rakennuksella on siis oma tarinansa kerrottavana. Toisaalta osa

näistä rakennuksista tunnetaan asukkaistaan. Koivun uittopirttiä isännöi aikoinaan H. R. Sandberg, joka oli legenda jo eläessään. Savukosken kairoilla sijainneen Värriön työmaan kauppamakasiini taas on kuuluisa siitä, että sen edustalta, läskilaatikko allaan, kuinkas muuten lausui Jahvetti Moilanen kuuluisaan läskikapinaan yllyttäneen värväyspuheensa. Heti museon portista oikealla sijaitsee ns. metsäteknikon virkatalo, joka on kotoisin Taipaleen kylästä. Silloisen Metsähallituksen Rovaniemen hoitoalueen metsänhoitajana ja virkatalon isäntänä toimi aluemetsänhoitaja Viljo Vahtola. Vahtolakin oli aikansa legenda, josta puhetta riitti, niin hyvässä kuin pahassa yhtä hyvin jätkien kuin paikallisen väenkin keskuudessa. Mistä sattumasta lieneekään kyse, mutta Vahtola sai jätkien keskuudessa liikanimen ”kiharapää” vaikka mies oli täysin kalju.

Nykyisin tämä legendaarinen virkatalo toimii museolla ns. vastaanottorakennuksena, jossa on lipunmyyntitiskin lisäksi kahvila ja toimisto. Tähän Idylliseen ja satojen, ellei peräti tuhansien tarinoiden kahvilaan toivottaisiin yrittäjää, joka samalla toisi kaivattua elämää museon sisältöön.

Tuija Alariesto, sihteeri, Lapin Metsämuseoyhdistys ry.

Tapio Pukema, puheenjohtaja, Lapin Metsämuseoyhdistys ry.

Palosalmi, tunnettu savotoiden sankarien koti

Vuonna 1949 perustetun Palosalmen metsätyömieskodin juuret ovat 1800-luvun kruununtorpan perintöä, jonka jälkeen sen omistivat useat eri yhtiöt ennen paikan siirtymistä jatkien (yleisesti käytetty ja arvostettu nimi vanhan ajan metsätyömiehistä) kodiksi. Metsätyömieskodille tuli sodan jälkeen yhteiskunnassa selkeä tilaus. Kunnalliskoteja oli perustettu vanhuksille, mutta ikänsä kämpillä olleille savotan miehille ne olivat liian laitospaikkajaisia vanhuuden viettoon.

Palosalmen metsäpinta-ala on 380 ha ja peltopinta-ala alussa 5 ha, jota kasvatettiin myöhemmin 20 ha:iin. Tämä mahdollisti kovaan työhön tottuneille savotalaisille erilaisia työmahdollisuuksia, itse kullekin vointinsa mukaan. Tilalla oli myös hevosia ja karjaa, jotka mahdollistivat omavaraista ruokahuoltoa. Myöhemmin saatiin lahjoitusvaroilla tilalle myös traktori helpottamaan raskaimpia töitä. Tilan alueeseen kuuluu myös kalaisa järvi, jota innokkaat kalastajat pystyivät käyttämään hyväkseen.

Onhan muistettava, että sotien jälkeen ei ollut sellaisia turvaverkkoja sosiaalipuolella kuin tänään. Eläkkeet olivat vaatimattomia ja kämpillä ei jäänyt ylimääräisiä säästöjä vanhuuden varalle. Suuri osa oli ns. ”lentojätkeä”, joiden koti oli erilaiset metsäkämpät. Suurelle yleisölle tunnetuin Palosalmen asukkaista on ollut ”Nätti-Jussi”. Palosalmi mahdollisti heille kodinomaiset asumisolot vanhuuden päivinä. Oma työpanos tilan töissä ja erilainen avustustoiminta eri järjestöiltä ja yhtiöiltä mahdollisti edullisen asumisen ja ruokahuollon. Metsämiesten Säätiö ja Raha-automaattiyhdistys ovat olleet merkittäviä tukijoita Palosalmelle.

Palosalmea on vuosikymmenien aikana laajennettu voimakkaasti. Alkuperäisen päärakennuksen lisäksi on tehty lisää majoitustiloja ja uusittu navettarakennus, joka ei ole enää käytössä. Majoitustilojen uusimisen jälkeen saatiin 1–2-hengen viihtyisiä huoneita, jotka tuntuivat varmaankin pitkään metsäkämpillä olleista metsätyömiehistä jopa liiankin hienoilta. Samalla saatiin raken-

nuksiin kerhotilat ja alkuperäinen rakennus jäi ruokailutilaksi. Uusia rakennuksia rahoittivat eri tahot, mm. eri puutarayhtiöt ja valtio sekä Metsämiesten Säätiö. Erilaisella talkootoiminnalla oli myös suuri merkitys.

Tässä yhteydessä on syytä mainita, että Palosalmella on ollut hyvin paljon myös henkisiä tukijoita. Siellä on pidetty erilaisia virkistys- ja juhlatilaisuuksia, joissa on ollut esiintyjä ympäri Pohjois-Suomea. Vanhan-ajan ”metsäpatruunat” ja maaherrat nähtiin tilaisuuksissa hyvin usein mukana. Tunnetuin Palosalmella kävijä oli Presidentti Urho Kekkonen, joka kävi paikalla useita kertoja. Asukkaat kävivät myös hänen vieraanaan Tamminiemessä. Rovalan Setlementti on ollut hyvin aktiivinen tilaisuuksien järjestäjä ja Palosalmen henkinen tukija.

Ajan vaatimusten muuttuessa karjatalous ja maanviljely lopetettiin. Miesten ajankulukuksi etsittiin uusia ajanviettomahdollisuuksia. Kämpillä kiersi lainakirjastolaatikoita, joten metsätyömiehet ovat harrastaneet lukemista kautta aikojen. Käydessäni Palosalmella vein usein erilaisia kirjoja luettavaksi, jotka kiinnostivat

Lainakirjalaatikoita kuljetettiin hevosella kämpille kirjojen lainausta varten. Osa laatikoista on varastossa Palosalmen aitan vintillä.

Kuva: Risto Hyvärinen.

miehiä. Erilaiset puutyöt olivat hyvin haluttua ajanvietettä; 1990-luvulla tulivat mukaan myös nahkathyöt. Allekirjoittanutkin teetti Säätiolle useita kymmeniä nahkareppuja, joita jaoin liikelahjana eri tarkoituksiin. Itsellenikin Rovalan johtaja Ossi Takkinen toi eräänä jouluna miesten tervehdyksenä yksipohjaiset lappalaimalliset lapikkaat. Ovat edelleen kunniapaikalla ja arvostettuna lahjana mielessäni.

Palosalmen metsätyömieskodilla oli oma johtokunta, johon on kuulunut vuosien varrella merkittäviä metsäalan vaikuttajia Pohjois-Suomesta. Pastori Arvo Ohinen oli pitkäaikainen metsätyömieskodin puolesta puhuja ja käytännön toimija. Tilanhoitajana toimi pitkään Arvo Mölläri ja hänen puolisonsa Enni vastasi ruoka- ja vaatehuollosta. Itse olin tekemisissä pääasiassa Rovalan johtajan kanssa.

Palosalmen metsätyömieskoti on Rovalan tunnetuimpia työmuotoja. Pohjoisen jätkät ovat tehneet merkittävän työn Suomen sodanjälkeisen hyvinvoinnin hyväksi, mutta heidän sosiaalinen asemansa oli pitkään heikko. Palosalmi ja Rovala ovat yhdessä maksaneet, mukana olleiden ihmisten kautta, sitä kunniavelkaa,

joka näille pohjoisen työnsankareille on kuulunut. Parhaimmillaan tästä edusta sai nauttia kerrallaan lähes 40 miestä. Vuosikymmenien kuluessa suuri määrä metsätyömiehiä on siirtynyt Palosalmelta autuaammille metsätyömaille. Rovanniemen IV-hautausmaalla on palosalmelaisille järjestetty oma osasto, johon heille on rakennettu oma muistomerkki. Tälle ”Elämän rytmi”-muistomerkillä viedään kukkatervehdykset vuosittain.

Viime vuosina Suomen metsätyömieskodit ovat muuttaneet muotoaan. Ensimmäisenä hiljeni, alkuperäisestä tarkoituksestaan, Puolangalla sijaitseva koti. Seuraavaksi asiakkaat vähenivät Lieksassa, jossa Metsämiesten Säätio ja Raha-automaattiyhdistys olivat merkittäviä tukijoita. Nyt myös Palosalmi-koti muuttaa muotoaan ja siitä muodostetaan ikääntyneiden päihde- ja mielenterveyskuntoutujien ryhmäkoti, jonka palvelut Rovaniemen kaupunki ostaa Rovala Settlementiltä. Näin yksi tärkeä työmuoto siirtyy hiljakseen historian kirjoihin.

Risto Hyvärinen

▶ RETKEILYT JA SEMINAARIT

Talven selkä taitettiin

Kaikki uitosta kolmessa vartissa. Siinäpä urakka, jonka otsikkoon vaikuttivat säkeet näytelmästä Tukkijoella: ”Eipä se tukki kovaa kulje vaan hiljallensa junni, puolen virstan matkalla viipyy varttia vaille tunnin”. Näillä sanoilla Metsähistorian Seuran puheenjohtaja Tapani Tasanen johdatteli alkuun Talvenselän taittajaiset. Uiton historian selosti Esko Pakkanen ja Pehr Kalmin vaiheita valotti Anto Leikola. Lisäksi Jaana Laine antoi tietoisun kirjasta Puukaupamuistoja. Tähän kirjaan palataan Metsähistorian seuran vuosikokouksessa.

Uiton tiivis historia

Esko Pakkanen on oiva henkilö kertomaan uitosta. Hän on kirjoittanut 1040-sivuisen uiton historian. Ankravee! -nimen saanut kirja on jo nyt loppuunmyyty. Esko selosti uiton päätekniikan kirjaan valittujen kuvien havainnollistamana. Puita on liikuteltu uittamalla kaikkialla maailmassa, missä vain on vesi virrannut. Ensiksi tuli pääjako; puita vie virtaava vesi tai puita liikutellaan hinaamalla pitkin liikkumattoman veden pintaa.

Virta taas voi kuljettaa tukit irtonaisina tai yhteen kootuksi lautaksi kytkettyinä. Hinauksessa puut olivat joko puomin ympäröiminä lauttoina, tukit koottiin päällekkäisiksi kerrosten koossa pitämäksi lautaksi tai kytkettiin niput peräkkäin lautaksi. Viimeksi mainittu tapa yleistyi ja on vieläkin käytössä oleva tuttu tekniikka ja näky. Tukit hinattiin yli seisovan veden varppaamalla kiinnitetyltä alustalta tai vetämällä lautta hinurilla. Varppaamisessa oli voimanlähteenä useimmiten hevonen, joka kiersi ponttuulla yksitoikkoista rataansa kelaten vaijerin kelalle. Ponttuuta pitelevä vaijeri kiinnitettiin veden pohjaan ankkurilla. Kun ankkuri oli kiinni, hihkaistiin ’ankravee’ ja kelaaminen oli lupa aloittaa. Pienillä järvien ylityksillä saatettiin kelata vaijeria miesvoimin veneessä.

Ennen ja jälkeen varsinaisen uittamisen oli kosolti töitä ja järjesteltävää. Väylät piti raivata tai ainakin siivota risuista. Purojen varret varusteltiin puomeilla, jotta tukit eivät olisi turhan päin tarttuneet rantoihin kesken matkan. Silti tarvittiin vähin matkoin tukkilaisia kekseineen irrottelemaan rantoihin takertuneita puita. Lauttoja varten koottiin tukeista puomeja. Puroja ja jokia perattiin kivistä puiden liukumisen varmistamiseksi. Kuvia katsellessa vakuuttui, että niin pientä puroa ei ollutkaan, jossa puita ei olisi uitettu. Tämä taas edellytti monesti patojen tekemistä, jotta vesi saatiin ainakin hetkeksi riittämään. Uiton päätyttyä alettiin perattuja puroja ja jokia taas ennallistaa luonnontilaansa kierittämällä kiviä takaisin ja sorastamalla kalojen kutupaikkoja.

Esko Pakkanen ja kirja Ankravee!, 1040 sivua uitosta. Kuva: Antti Koskimäki.

Kun keväinen uitto oli loppullaan, huolehdittiin, että viimeisetkin näkyvillä olevat tukit työnnettiin mukaan. Silti puita jäi upoksiin ja ranta-asukkaiden vaivoiksi. Puomitkin olivat käyttöpuuta, joten ne irroteltiin ja sysittiin alavirtaan. Kun puita uitettiin isossa vesistössä, se tehtiin yhteistuumin kaikkien sahojen puut yhtämittaa ja sekaisin uittamalla. Niinpä ne piti vaikkapa joen suulla erotella kunkin omistajan eriksi. Tämä oli esimerkiksi Kemijokisuulla valtava urakka.

Uiton määrä lähti kasvuun sahausken yleistyttyä 1800-luvun puolenvälin jälkeen. Uittamisesta tuli pääkuljetusmuoto; satakunta vuotta sitten lähes 90 prosenttia tukeista uitettiin sahoille. Suurin vuotuinen puumäärä uitettiin vuonna 1964; yhteensä 17 miljoonaa kuutiometriä. Autoistuminen vähensi ja viimein lopetti valtaosan uitoista. Kemijoella lopetettiin uittaminen vuonna 1991. Se oli viimeinen irtouitto maasamme. Puuta uitetaan vielä Saimaalla.

Metsätyöt olivat merkittävä maaseudun työllistäjä vuosikymmenet. Pelkästään uittotoissa oli kerralla enimmillään 60 000 – 70 000 henkeä. Naiset tulivat uitoille lisävoimaksi sotien aikana ja osa jatkoi uittotoissa tulevana vuosina. Kokit apulaisineen olivat tärkeä osa ui-

ton kovaa arkea, jossa ei ollut päivä- eikä yövuoroja, oli vain työtä vuorokaudet ympäri.

Esko Pakkanen tarkasteli erittäin taloudellisen kuljetusmuodon haittoja, niitäkin oli. Vesistöjen pohjiin kertyi kuorta ja puusilppua. Irralleen päässeet tukit olivat veneellä liikkujien vaivoina ja vaaranakin. Liikkuvat ja pohjaan takertuneet tukit ovat myös melkoinen kalastuksen haitta.

Pakkanen ennakoi, että aikoinaan uittaminen loppuu kokonaan. Vaikka tukki ei junni irrallaan eikä lautassa, uitto jää metsähistoriaan. Siitä on kirjoitettu ja kirjoitetaan. Muukin kulttuuri jää elämään. Jäävät taulut, patsaat, musiikki ja tukkilaistaidot. Varttia vaille tunnissa saatiin väläys myös tukkiruuhkista ja sumista. Ainakin pohjoismaiden ennätys oli Ljusnan-joessa Ruotsissa. Mahtiruuhkassa oli arviolta kolme miljoonaa tukkia puolentoista kilometrin matkalla. Sen purkamiseen meni 1,5 kuukautta. Toki Suomessakin oli purettava ruuhka poikineen. Yhtään ruuhkaa ei ole tiettävästi jäänyt paikalleen lahoamaan, päätti Pakkanen esityksensä.

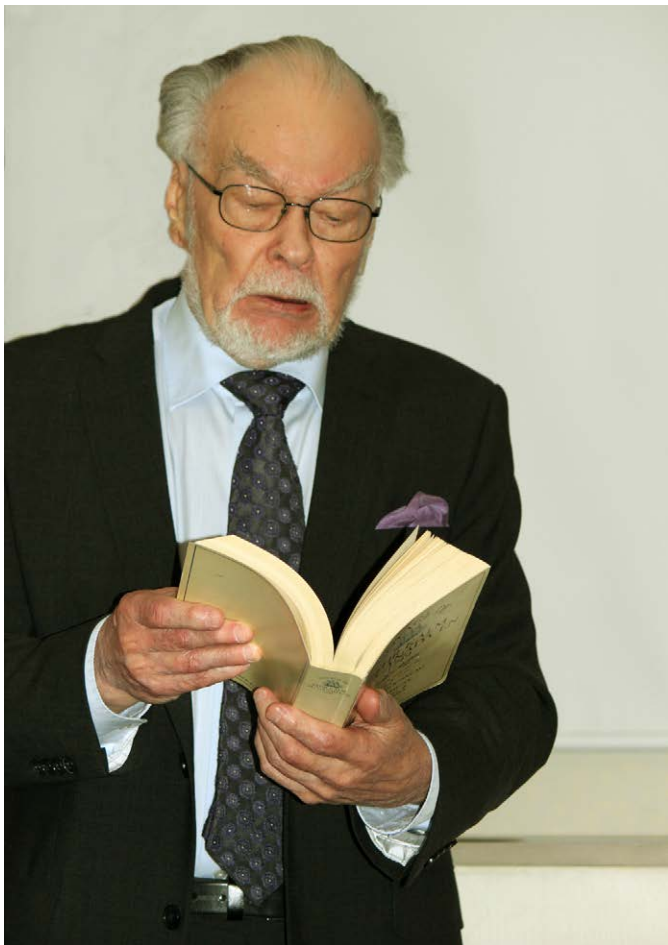
Antti Koskimäki

Talvenselän taittajaisten esitelmät kiinnostivat monia. Kuva: Markku Rauhalhti.

Pehr Kalm, vuosisatansa kuuluisin suomalainen

Pehr Kalm (1716–1779) oli suomalainen papinpoika, jonka isä oli viimeksi toiminut kappalaisena Pohjanmaan rannikon Korsnäsissä. Venäläisten tunkeutuessa Suomeen ns. Isonvihan aikana perhe muutti Ruotsin puolelle Ångermanlandin maakuntaan, missä pastori Kalm kuoli vuoden 1716 alussa. Poika Pehr syntyi maaliskuussa, joitakin viikkoja isänsä kuoleman jälkeen. Rauhan tultua perhe palasi Suomeen, ja sukulaisten avulla Pehr sai käydä koulua ja sitten opiskella yliopistossa Turussa. Hän oli erityisen kiinnostunut luonnontieteistä ja siirtyi Upsalaan jatkamaan opintojaan jo kuuluisaksi nousseen Carl Linnaeuksen – sittemmin von Linnén – johdolla. Linné oli ollut perustamassa Ruotsin tiedeakatemiaa, ja tämä oppinut seura suunnitteli jonkun Linnén oppilaan lähettämistä

Anto Leikola käsissään Pehr Kalmin kirja matkastaan Kanadaan. Kirjan nimi on *Voyage de Pehr Kalm au Canada 1749*. Kuva: Antti Koskimäki.

kaukomaille etsimään uusia hyödyllisiä viljelykasveja. Valinta osui Kalmiin, jota Linné sanoi parhaaksi oppilaakseen. Matkakohteeksi ajateltiin ensin Etelä-Afrikkaa, sitten Siperiaa ja lopulta Pohjois-Amerikkaa, jonne Kalm lähti syyskuussa 1747 Norjan ja Englannin kautta. Ennen matkaa Kalmille oli järjestetty uusi talousopin professorin virka Turusta, vaikka hän ei ollut tullut suorittaneeksi maisterintutkintoakaan.

Kalm viipyi matkallaan yli kolme vuotta, ja palattuaan Turkuun hän hoiti virkaansa tunnollisesti vielä neljännesvuosisadan. Tänä aikana hänen johdolla ilmestyi noin 150 dissertaatiota (”maisterinväitöskirjaa”), joista osa oli hänen itsensä laatimia, osa opiskelijoiden. Niiden aiheina olivat yksittäiset pitäjät, viljelykasvit ja viljelymenetelmät sekä muu maa- ja metsätalous, talouden yleinen kohentaminen, teollisuus ja kauppa, mutta joukossa oli myös luettelo Suomessa tavatuista kasveista, *Flora Fennica*. Niistä amerikkalaisista kasveista, joita Kalm alkoi kasvattaa Turun lähellä Sipsalossa, menestyi vain villiviini; Kalmin opetukset kuitenkin levisivät hänen oppilaidensa mukana, koska näistä tuli useimmiten pappeja, jotka pyrkivät kohentamaan seurakuntansa oloja. Samanlaisia oppeja levitti myös Kalmin virkaveli ja kiistakumppani, kemian professori P. A. Gadd. Uusien amerikkalaisten kasvien kuvaukset jäivät Linnélle, joka nimesi erään koristeellisen kanervakasvin *Kalmiaksi*; se on nykyään kahdenkin Yhdysvaltain osavaltion kansalliskukka.

Metsäntutkimukseen liittyviä väitöskirjoja Kalmin julkaisuissa oli puolisen tusinaa: ”Tammimetsien paremmasta vaalinnasta Suomessa”, ”Haavan ominaisuuksista ja hyödystä”, ”Taloudellinen kuvaus ruotsalaisesta pähkinäpensaasta”, ”Koivun ominaisuudet ja hyöty”, ”Kuvaus katajan ominaisuuksista ja hyödystä” sekä ”Mietteitä isojaon välttämättömyydestä metsien paremmalle hoidolle”. Lisäksi hän mainitsi kirjeessään piispa C. F. Mennanderille, joka oli aikaisemmin toiminut luonnontieteen professorina, että hän aikoi kirjoittaa vielä useammistakin puulajeista. ”Tiedän hyvin, että tapa käsitellä metsänhoitoa tällä tavalla ei ole muodissa, mutta syljettäköön minua kymmenesti päin naamaa, jos talonpojat ja kaikki maaseudulla asuvat

säätyläiset, jotka haluavat istuttaa metsää mutta eivät ole ennen osanneet, koskaan onnistuvat istuttamaan puita, ellei istutusta suoriteta kuvaamaani tapaan; mutta siitä on kirjoitettava vielä laajemmin ja selkeämmin, niin että talonpoika ymmärtää kuvauksesta päästä varpaisiin, miten hänen on meneteltävä.”

Eurooppalaisen kuuluisuuden Kalm saavutti kuitenkin matkakirjallaan. Siitä ilmestyi kolme nidettä 1753–1761, mutta kolme jäi julkaisematta, ja käsikirjoitukset tuhoutuivat Turun palossa 1827. Onneksi matkapäiväkirjat säilyivät, ja ne on julkaistu 1900-luvulla. Matkakirja käännettiin tuota pikaa ruotsista saksaksi, englanniksi ja hollanniksi, sittemmin myös ranskaksi, ja päiväkirjan Kanadaa koskeva jakso ilmestyi moni-

satasivuisena ranskannoksena Montrealissa 1977. Lyhennetyin suomennoksen matkakirja sai 1991, ja saksalaisen tutkijan Rosemarie Tsubakin kirja Kalmin Amerikan-matkasta ilmestyi suomennettuna 2011. Kalmin teosta pidettiin aikanaan merkittävimpana Pohjois-Amerikan kuvauksena, ja se on saanut myöhemminkin tunnustusta tarkkuutensa ja monipuolisuutensa ansiosta. Kalm ei tyytynyt kuvaamaan vain luontoa vaan esitteli yhteiskuntaoloja, alkuasukkaiden tapoja ja monia muita seikkoja sekä tulevien Yhdysvaltojen että ranskalaisen Kanadan alueelta, ja hän laati mm. ensimmäisen luotettavan kuvauksen Niagaran putouksista.

Anto Leikola

Pohjoismainen metsähistoriakonferenssi 2016 Rovaniemellä

Lusto – Suomen Metsämuseo ja Metsähistorian Seura toivottavat kaikki metsähistorian ystävät tervetulleiksi Rovaniemelle syksyllä 2016! Suomi on tänä vuonna pohjoismaisen metsähistoriakonferenssin isäntämaa ja teemaksi olemme valinneet Metsien käytön murrokset. Retkeilyn yhteistyökumppani on Metsähallitus.

Rovaniemi ympäristöineen tarjoaa hyvän esimerkin metsien käytön muuttumisesta, niin menneistä murroskausista kuin uusista metsienkäyttötavoista. Metsissä ja suhteessa niihin on tapahtunut paljon ja tapahtuu edelleen. Konferenssin seminaariosuudessa 3.9. näitä muutoksia ja murroksia valotetaan kunkin pohjois-

Kemijärven kirkonkylä. Kuva: Visit Kemijärvi.

maan näkökulmasta, mikä mahdollistaa metsähistorian vertailun pohjoismaisessa kontekstissa. Mikä meille on yhteistä? Miten suhteemme metsiin eroaa?

Konferenssin ohjelmaan on sisällytetty menneisyyttä, nykyhetkeä ja tulevaisuutta. Kuulemme Pohjois-Suomen kulttuuriperintöinventoinneista ja Rovaniemen historiasta, suomalaisesta biotalousstrategiasta ja monista uusista innovatiivisista projekteista. Vierailemme Arktikumissa ja Lapin maakuntamuseossa, Tiedekeskus Pilkkeessä, Lapin Metsämuseossa sekä metsäteollisuuden murroksen kokeneella Kemijärvellä ja useilla metsäkohteilla.

Suomalaiset tarjoavat pohjoismaisille vierailleen tietysti myös kunnan saunailan. Metsäretkien jälkeen Sierijärven Porofarmin perinteinen savusauna tuntuu varmasti houkuttelevalta.

Lisätietoja ohjelmasta, hinnasta ja ilmoittautumisesta seuraavassa Susikossa.

Tervetuloa Rovaniemelle!

Järjestelytoimikunnan puolesta

Leena Paaskoski

leena.paaskoski@lusto.fi

Konferenssin aikana vierailaan Pilkkeessä ja Arktikumissa. Kuva: Metsähallitus.

Muistitiedon keruu rajuilmakokemuksista

Mieletön näytös viimeyönä: juhla-ilotulituksen jälkeen veitsellä leikaten tyyni sää muuttui hirmumyrskyksi. Taivaanranta salamoi, myrskytuuli puhalsi puut vaakatasoon, järven myrskyaallokoksi. Lasitettu parveke tulvi vettä, sähköt katkesivat. Rannalla kirkuen juoksevia ihmisiä, kaatuilevia puita, järvellä ilotulitusta ihailleita veneilijöitä ja höyrylaivamatkustajia, jotka olivat kirjaimellisesti merihädässä. Yksi laiva ajoi päin kävelysiltaa, toinen ei pystynyt rantautumaan. Pelotti. (Asta Savonlinnassa 29.7.2010)

Muistatko Astan, Veeran, Lahjan ja Sylvin? Entä Maurin, Tapanin ja Einon? Riehuuko jokin myrsky vieläkin muistoissasi?

Myrskyt ovat aina kiehtoneet ja pelottaneet ihmisiä. Ilmastomuutoksen pelätään aiheuttavan tulevaisuudessa yhä enemmän säätilan ääri-ilmiöitä, myös Suomessa. Luonnonvoimat horjuttavat hallinnan tunnettamme ja saavat aikaan henkilö- ja taloudellisten vahinkojen lisäksi voimakkaita tunnereaktioita, toisinaan jopa ylikuonnollisen kokemuksia. Myrskykokemukset säilyvät muistissamme ja tulevat esiin arkipuheessa, sosiaalisessa mediassa, ääni- ja kuvatallenteissa ja tiedotusvälineissä. Rajuilmoihin liittyvät kokemukset tuottavat aktiivista ja elävää kerrontaa: myrskyt jatkuvat pitkään elämyksellisinä muistoissa ja kahvipöytäkeskusteluissa.

Liittyvätkö myrskyt oman elämäsi tapahtumiin ja kokemuksiin? Mitä seurauksia niistä on ollut sinulle, läheisillesi tai ympäristöllesi? Kirjoita meille omista tai kuulemistasi myrskykokemuksista. Kerro, missä ja milloin myrsky iski, mitä seurauksia sillä oli ja kenen kokemuksia kuvaat. Voit myös lähettää kuvia ja videoita koetuista myrskyistä.

Keruuun järjestävät Lusto ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Aineistoa tullaan mahdollisesti hyödyntämään Myrsky-aiheisessa näyttelyssä ja/tai julkaisussa.

Keruuun tuloksista tiedotetaan lokakuussa 2016. Kaikkien vastanneiden kesken arvotaan kirjapalkintoja.

Vastausohjeet

Kirjoita omalla kielelläsi. Voit osallistua omalla nimelläsi tai nimimerkillä. Tekstien pituutta ei ole rajoitettu. Aiheen käsittely ja tyyli ovat vapaat. Kirjoita vastaukseesi suostumukseksi siihen, että lähettämäsi aineisto arkistoidaan nimellä tai nimimerkillä SKS:n arkistoon. Henkilötiedot käsitellään luottamuksellisesti ja mahdollisesti julkaistava aineisto julkaistaan nimettömänä, ilman tunnistamisen mahdollistavia henkilötietoja. Tutustu SKS:n arkiston keruuohjeisiin www.finlit.fi/luovutus_ja_keruuohjeet

Lähetä kirjoituksesi 31.8.2016 mennessä

- verkossa osoitteessa www.finlit.fi/myrsky
- postitse osoitteeseen Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, arkisto, PL 259, 00171 Helsinki, merkitse kuoreen tunnus ”Myrsky” tai
- sähköpostin liitetiedostona osoitteeseen keruu@finlit.fi, merkitse aihekenttään otsikoksi ”Myrsky”.

Lisätietoja:

- Reetta Karhunkorva, reetta.karhunkorva@lusto.fi, 050 328 9644
- SKS:n arkisto, keruu@finlit.fi, 0201 131 240

Metsiemme musta kulta

Arkeologinen näkökulma tervan ja hiilen tuotantoon Suomessa

Artikkelissa käsitellään Metsähallituksen talousmetsien kulttuuriperintöinventointihankkeessa vuosina 2010–2014 löydettyjä tervan- ja hiilen valmistukseen liittyviä arkeologisia jäännöksiä (n. 2000 kpl). Inventoinnin luonteesta johtuen yksityismetsät jäävät kokonaan tämän artikkelin ulkopuolelle.

Sekä tervan- että hiilen valmistukseen liittyviä jäännöksiä on metsissämme monen tyyppisiä. Osa niistä liittyy laajamittaiseen tuotantoon, osa pienempään ns. talonpoikaiseen valmistukseen, jonka tarkoituksena oli esim. turvata kyläsepan pajahiilet tai tervaukseen liittyvät monenlaiset tarpeet. Tervan- ja hiilen valmistus on ollut aikaa vievä prosessi, joten monesti hautojen ja miilujen vierestä voi löytyä myös tervasaunan tai miilumajan jäännökset. Jonkun verran metsissä on myös säilynyt kaatamatta jääneitä tervaspuumetsiköitä. Löytyypä metsistä pienten terva- ja tärpättitehtaiden jäännöksiäkin.

Tervahautoja löydettiin inventoinneissa eteläisimmästä Suomesta aina Lappia myöten. Runsaimmin niitä on Pohjanmaalla ja Kainuussa. Hiilen valmistukseen liittyvät miilut taas näyttävät keskittyvän runsaslukuisimmin varhaisten ruukkiemme ympäristöihin, joista niitä löydetty satamäärin. Ruukkeihin liittyvät hiilentuotantoalueet ja niiden tutkimus on tervahautojen lailla aiemmin jäänyt vähäiselle huomiolle. Metsähallituksen inventointien myötä tilanne on muuttunut ja nyt aineistot antavat jo mahdollisuuden monenlaisiin tutkimuksiin.

Tervahaudat ja tervapirtit

Tervahautoja on inventoinneissa havaittu kahta päätyyppiä, joiden ulkomuoto ja tervanvalmistuskapasiteetti poikkeavat toisistaan suuresti. Helpommin havaittava tyyppi liittyy suurimittaiseen tervanvalmistukseen. Tämä hautatyyppi erottuu nykyään lieriömäisenä kuoppana, jonka halkaisija yleisimmin vaihtelee 10–30 metrin välillä. Kuoppaan liittyy lähes aina myös

laskuaukko eli halssi, josta terva on laskettu putkea pitkin tynnyreihin. Tällaisissa haudoissa valmistui tuhansikin litroja tervaa ja tervanpoltto kesti viikon pari, jona aikana piti koko ajan vahtia prosessia. Tuli saattoi helposti roihahtaa ja mikäli sitä saatu nopeasti hallintaan saattoi vuosienkin työ ja suuri määrä rahaa karata taivaan tuuliin.

Tervahaudan lähistöltä voi löytyä myös tervapirtti tai sen jäännökset. Jos tervahauta oli talon lähistöllä, saatettiin sieltä käsin tietysti vaihtaa vartiointivuoroa, mutta jos se sijaitsi kauempana, piti rakentaa jonkinlainen suoja tervanpolttajille. Yleensä nämä ns. tervapirtit ovat sijainneet varsin lähellä itse tervahautaa, jopa vain muutamien metrien päässä. Parhaiten säilyneistä tervapirteistä on jäljellä vielä hirsistä tehtyjä seinärakenteita, kivistä ladottuja sammaloituneita tulisijan jäännöksiä ja joissakin jopa kattorakenteita. Monesti tervahaudan vierestä löytyy kuitenkin enää maatonut hahmo ammoisesta tervapirtistä ja jos siinä on ollut tulisija, niin kasa sammaloituneita kiviä.

Eero Kakkuri seisoo vaikeasti erottuvan hiilimiilukumpareen päällä Teijon Lakiassuolla. Miilukumpareen halkaisija on noin 15 metriä ja korkeus noin puoli metriä. Kuva: Jouni Taivainen, Metsähallitus.

Toinen tervahautatyyppejä on ns. rännihauta, jossa valmistettiin tervaa vain pieniä määriä. Tällaisessa hau-dassa on valmistettu tervaa lähistöltä kerätyistä tervaskannon tai muista tervaspuun kappaleista. Aluksi on kaivettu pitkänomainen kapeahko kuoppa loivaan rinteeseen ja ladottu tervaspuut siihen. Sitten puut on peitetty maakerroksella ja sytytetty tuli. Terva on alkanut tislautumaan puista ja se on valunut kohti kuopan alemmaa päätä. Monesti kuoppa on ollut kaksiosainen, jolloin pieni maakannas on erottanut ylemmän tislau-kuopan ja alemmassa kuopassa on ollut astia johon terva on valunut esim. jotain putkea pitkin. Tyypillinen rännitervahauta on pituudeltaan noin 3–5 metriä, leveydeltään alle metrin ja syvyydeltään myös alle metrin. Nykyisin niiden maatuneet painanteet saattavat erottua hyvinkin heikosti ja niiden syvyys saattaa olla enää vain muutamia kymmeniä senttejä.

Terva- ja tärpättitehtaat

1800-luvun lopulla alettiin miettiä miten tervanpoltosta saisi talteen erilaisia sivutuotteita, etteivät ne menisi hukkaan. Sinne tänne nousikin maamme ensimmäisiä pieniä teollisia laitoksia, joissa valmistettiin mm. tervaa, tärpättiä ja pikeä. Kainuussa Hallan Ukko eli Juho Alfred Heikkinen perusti kaksikin piestä tehdasta, ensimmäisen Hyrynsalmelle talonsa yhteyteen ja sen jälkeen vielä toisen, joka toimi 1920-luvulta talvisotaan saakka.¹ Hämeenlinnassa Evon retkeilyalueella on myös terva- ja tärpättitehtaan jäännökset Savijärven koillispuolella tuntumassa. Kyseisellä paikalla oli toimintaa 1800-luvun lopulta 1900-luvun alkupuolelle. Nykyisin metsässä näkyy vielä kahden tislau-suunin perustukset ja niihin liittyviä muita vähäisiä rakenteita.²

Tervaspuumetsiköt, tervaskantojen nostopaikat ja merkkipuut

Tervan valmistukseen tarvittiin tervaspuuta. Tämä puu voitiin kerätä metsästä jo luonnostaan tervoittuneista puista, kuten esim. tervaskannoista tai sitten tehtiin koloamalla sopivan kokoisista männiköistä tervaspuumetsiköitä. Molemmista tavoista on jäänyt merkkejä metsiimme. Joissain tapauksissa tervahaudan ympäristössä voi olla lukuisia kuoppia, jotka ovat syntyneet

kun tervaskantoja on nostettu tervanpolttoa varten. Kuoppien koko vaihtelee, mutta useimmiten niiden halkaisija on metristä kahteen metriin ja syvyys nykyisellään muutamia kymmeniä senttejä. Tervaspuumetsiköitäkin on syystä tai toisesta jäänyt kaatamatta ja niitäkin metsistämme yhä löytyy. Tervaspuumetsiköiden omistuksia ja rajoja on merkitty myös puihin.

Miilujen ja miilumajojen jäännökset

1600-luvun lopulla Suomeen alettiin perustamaan rautaruukkeja. Raudan valmistukseen tarvittiin hiiltä, jota voitiin valmistaa puusta. Hiiltä tarvittiin suuria määriä ja niinpä ruukkien ympäristöön syntyi varsinaisia miilukeskittymiä. Näitä ei aiemmissa suomalaisissa inventoinneissa ole juurikaan etsitty eikä löydetty.

Metsähallituksen inventoinneissa miiluja on kartoitettu alusta asti ja niitä on löydetty lukuisasti mm. Säkölänharjulta ja Teijon kansallispuistosta. Säkölänharjun miilut liittyvät 1680-luvulla perustetun Euran Kauttuan ruukissa tarvittuun hiilen tuotantoon ja Teijon miilut puolestaan alueen kolmen vierekkäisen ruukkikylän tarpeisiin (Teijo, Kirjakkala, Matilda). Tälläkin alueella ensimmäinen ruukki syntyi jo 1600-luvun lopulla. Ennen Metsähallituksen inventointeja tiedettiin, että Teijon alueen metsissä on hiilen valmistukseen liittyviä miilukumpareiden jäännöksiä. Säkölänharjun miiluis-ta ei ollut aiemmin aavistustakaan. Nyt molemmilta alueilta tunnetaan parisensataa miilukumpareita yksityismaat mukaan lukien.

Miilut on voitu paikantaa ilmalaserkeilausaineistosta tuotetuista vinovalovarjosteista. Esipaikannetut havainnot on otantamenetelmällä tarkastettu maastossa ja varmistettu noin 99 %:sti hiilen valmistukseen liittyviksi jäännöksiksi. Menetelmä on varsin tarkka ja luotettava paikannustapa ainakin tietyissä maastoissa (hiekkamaat, mäntykankaat parhaita).

Vanha hiilimiilun paikka eli miilukumpare erottuu maastossa pyöreänä kohoumana, jonka laki on yleensä melko tasainen. Kumpareen ulkokehällä voi olla oja-mainen kaivanto tai muutaman metrin kokoisia kuoppia, jotka voivat sijaita symmetrisen tasaisin välein tai

¹ http://kulttuuriperintoinventointi.blogspot.fi/2014/09/kainuulaista-karnevaalivillitysta-osa-2_4.html (24.9.2015)

² Sistola 2002, 25-30

sitten hajanaisesti. Miilukumpareiden koko vaihtelee tavallisesti 10–20 metrin välillä, mutta sekä pienempiä että isompia esiintyy. Pyöreiden miilukumpareiden lisäksi on havaittu suorakaiteen- ja päihinsä kapenevan suorakaiteen- sekä neliön muotoisia miilukumpareita.

Puuta hiillettiin myös kuopissa. Tällöin määrät olivat yleensä vähäisiä. Useimmiten miilukuopat ovat neliskanttisia, toisinaan pyöreähköjä ja niiden halkaisija tai sivujen mitat ovat muutamia metrejä ja syvyys noin metrin luokkaa. Kuopissa hiiltä on valmistettu esim. Evolla ja Hyytiälässä. Niistä on aikanaan saatu hiiltä muutamia kuutioita. Tällainen tapa valmistaa hiiltä lienee vanhempi kuin suurien pystymiilujen käyttö, joka lienee tullut Suomeen ruukkiteollisuuden myötä.

Miilun poltto on vienyt aikaa siinä missä aiemmin puheena ollut tervanpolttokin. Niinpä miilun polttajillakin on ollut majansa, jossa levätä ja ruokailla valvontavuoron vaihduttua. Esimerkiksi Teijon alueella, Kemiönsaarella ja Tuusulassa on miilukumpareiden vieressä monesti miilumajan jäännös. Se sijaitsee tavallisesti vain muutaman metrin etäisyydellä miilukumpareesta. Miilumajassa on näillä seuduilla lähes aina kivistä tehty tulisija, jossa monesti on arinakivi, sekä toisinaan vielä savuaukkokin uunin takaosassa. Uuni sijaitsee U-muotoisen vallirakenteen sisäosan pohjassa eli ovensuuta vastapäätä. Ilmeisesti tällaiseen majaan on mahtunut vain 1–2 henkeä ja maaperustaisen rakenteen päällä on ollut puusta ja jostain muusta orgaanisesta aineesta tehty katto. Kaikilla alueilla miilumajoista ei ole merkkejä. Näin on esimerkiksi Säkylänharjulla, jolta ei havaittu ensimmäistäkään miilumajan jäännöstä. Ilmeisesti siellä on asuttu varsin kevytrakenteisissa majoissa (esim. laavuissa) joista ei enää ole maastossa mitään silmin havaittavaa.

Tervahautojen ja hiilimiilujen ajoitusmahdollisuudet

Tiedämme, että tervaa ja hiiltä on valmistettu Suomen metsissä jo tuhansia vuosia. Varhain määrät ovat olleet pieniä ja suurin osa nyt tunnetuista ja inventoinnissa löytyneistä hiilen ja tervan valmistukseen liittyvistä jäännöksistä lienee ikähaarukassa 100–400 vuotta. Summittaisesti voidaan arvella tietyillä alueilla sijaitsevien tervahautojen tai hiilimiilujen liittyvän esim. paikalla toimineen rautaruukin toimintaan, jolloin

Miilumajan jäännös Teijon Lakiassuolla sijaitsevan hiilimiilukumpareen vieressä. Miilumajan perällä on kivistä ladottu uuni ja sivustoilla on maavallit, joiden korkeus on noin puoli metriä. Kuva: Jouni Taivainen, Metsähallitus.

voidaan päätellä rakenteiden todennäköinen ikähaarukka, esim. vuosien 1680–1880 väliseksi ajaksi. Toisinaan joihinkin tervahautoihin tai hiilimiiluihin liittyy myös paikallista ja perimätietoa niiden käyttöajankohdasta. Mikäli kohteita tutkittaisiin arkeologisin menetelmin, voitaisiin löytää esineistöä joka voisi tarkemmin avata kohteen käyttöikä.

Lopuksi

Tervan ja hiilen valmistushistoria Suomessa on pitkä ja monivaiheinen. Muistomerkkeinä on metsiimme jäänyt tuhansia tervahautojen, hiilimiilujen ja niihin liittyvien asumusten jäännöksiä. Ne ovat arvokas osa omaa kulttuuriperintöämme ja elinkeinohistoriaamme. Ne kertovat osaltaan metsiemme laajamittaisesta hyödyntämisestä jo ennen nykyaikaisen metsäteollisuuden syntyä.

Lähteet: Artikkelin tiedot perustuvat Metsähallituksen KMO-kulttuuriperintöinventoinnin inventointiraportteihin vuosilta 2010–2014.

Jouni Taivainen

jounitaivainen@gmail.com

Projektipäällikkö muistele

Kokkonen Ossi. **Projektipäällikkö metsäteollisuuden muutoksessa 1954–2008.** 320 s. Metsäkustannus Oy. 2014.

Sellu- ja paperi-insinöörien muistelukset ovat lähes yhtä harvinaisia kuin metsämiestenkin. Sitten Sten von Troilin muistelmien (2006) en muista sellaisiin törmänneeni. Pitkän ja monipuolisen metsäteollisuus-uran tehneen selluinsinööri Ossi Kokkosen muistelmateos onkin tervetullut lisää, etenkin kun tämä Jyrki Koulumiehen toimittama kirja on hyvin kirjoitettu. Sen ohella, että kirja opettaa tuntemaan Ossi Kokkosen sekä hänen värikkään ja teekkarihenken elämänsä, se kertoo paljon uutta siitä, mitä maamme metsäteollisuudessa on tapahtunut.

Kokkosen työura metsäteollisuudessa alkoi jo koulupoikana kesätöissä Takon kartonkitehtaalla ja sitä jatkui työsuhteisesti vuoteen 1997. Edellisvuonna oli Metsä-Serlan uusi iso paperikone lähtenyt käyntiin Kirkniemessä, ja Kokkonen oli toiminut tämän tehdashankkeen projektipäällikkönä. Väliin mahtui monia tehtäviä eri työnantajien palveluksessa eri paikkakunnilla, myös ulkomailla. Kansainvälisen kokemuksen ja kielitaidon merkitys tulee hyvin esiin – ainakin rivien välistä.

Jouduttuaan Metsä-Serlasta aikaistetulle eläkkeelle Kokkonen jatkoi entisellä vauhdilla. Hän perusti oman konsulttiyrityksen, jonka omituisin toimeksianto liittyi bulgarialaisen sellutehtaan vähemmän onnekkaisiin pelastamisyrittäisiin. Hän toimi myös Teknillisten Tieteiden Akatemian pääsihteerinä, missä yhteydessä hän joutui tekemisiin ”Millennium”-palkinnon kanssa. Harva kuitenkaan tietää, miten keskeinen rooli Kokkosella oli palkinnon aikaansaamisessa. Valitettavasti hän lopettaa kertomisensa ensimmäisen palkinnon gaalaillallisiin ja sen menun koostumukseen, eikä kerro, miten vähän tunnettuutta tämä ”Suomen Nobel” on saanut niin maailmalla kuin etenkin kotimaassaan. Näin siitäkkin huolimatta, että toistaiseksi Millennium-palkitut ovat miljoonansa ansainneet.

Miten ”oikein” asiat muistetaan, on kaikkien muistelmateosten ongelma. Tässäkin tapauksessa tuntuu, että kouluajan luokallejäämiset ovat Kokkosen suurimmat epäonnistumiset. Voisi kuvitella, että moni mukana ollut kuvailisi tapahtumat hieman toisin, esimerkiksi sen mitä tapahtui Metsäliiton teollisuusjohdossa 1990-luvulla. Sen meikäläinen pystyy kuitenkin väittämään, ettei Ahlströmin 1980-luvulla Varkauteen rakennetun uuden sellutehtaan alhainen kapasiteetti johtunut puunhankinnan vaikeuksista. – Hyvin Kokkonen ainakin ihmiset ja nimet muistaa, henkilöhakemistoa on viisi sivua.

Työtehtäviensä ohella Kokkonen ehti moneen muuhunkin. Hän oli mm. innokas kala-, musiikki- ja järjestömies, purjehtija ja omankäden taitaja, ja ehti mukaan myös Kemin kunnallispolitiikkaan. Paperi-insinöörien puheenjohtajana hän sai aikaan 19-osaisen englanninkielisen alan oppikirjan, jossa oli yli 300 kirjoittajaa.

Viimeinen luku ”Miksi?”, jossa Kokkonen pohdiskelee lähinnä metsäteollisuutemme nykytilaa, olisi ehkä kannattanut miettiä ja kirjoittaa uudelleen.

Esko Pakkanen

Puukauppamuistoja

Puukauppamuistoja – Suomalaisen puukaupan historiaa 1950–2010. Jaana Laine ja Joonas Nikinmaa 2015, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1412, 182 s. ISBN 978-952-222-659-4.

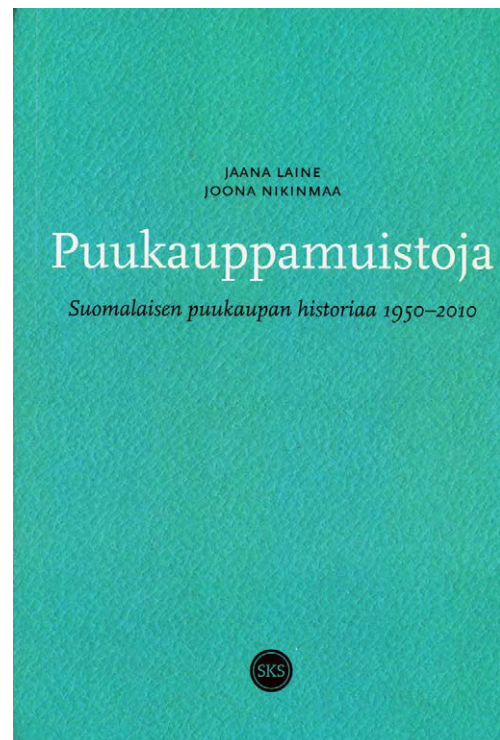
Puukauppamuistoja-teos niputtaa tiiviiseen pakettiin keskeisen osan maamme metsähistoriaa vuodesta 1950 aina vuoteen 2010 saakka. Kirja pohjautuu Metsähistorian Seuran ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran järjestämässä Puukauppamuistoja-tallennushankkeessa kerättyihin muistelmateksteihin. Kirjan tekijöiden käytössä oli yli 800 sivua tekstiä noin sadalta eri kirjoittajalta. Tämä aineisto on rajattu yksityisten metsänomistajien ja metsäteollisuuden välisiin puukauppoihin. Kirja on metsähistorian ja taloushistorian tutkimusotteita noudattava tieteellinen tutkimus, jonka selkeä ja vahva viitekehys koostuu myös metsäekonomian, metsäpolitiikan ja metsäteknologian/puunhankinnan tutkimusalojen lähestymistavoista ja oppirakennelmista.

Puukauppamuistoja tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman aiheeseen, jota on käsitelty aiemmin melko vähän. Kun puunostaja ja metsänmyyjä ovat kohdanneet, ei pirtin perällä tai pinomitalla ole ollut ulkopuolisia dokumentoimassa tapahtumia. Siksi muistitiedon tärkeys korostuu puukaupan historiaa tallennettaessa.

Puukauppamuistoja on puristettu napakasti lähde- ja viiteluetteloihin 182 sivuun. Tämä on hyvä, sillä houkutus tarttua opukseen on huomattavasti suurempi kuin usein melkoisiksi järkäleiksi paisuneisiin historiateoksiin. Kirja tarjoaa etenkin puukaupan parissa työskenteleville henkilöille mielenkiintoista luettavaa, joskin varsinaista uutta tietoa on mukana varsin vähän.

Kirjan alussa lukijalle on avattu Suomen metsätalouden perusteita sekä metsäalan organisaatioita seikka-peräisesti. ”Metsätalous” -luvulle on omistettu peräti 37 sivua. Kirjaan tarttuneen todennäköisimmin metsäalaan perehtynyt henkilö, joten metsänomistuksen tai hakkuumäärien perusteellinen kertaus ei tunnu välttämättömälle, etenkin kun kirjan nimi antaa odottaa maukkaita ”lastuja” puukaupoista.

Virheitä kirjasta löytyy vähänlaisesti, mutta mainittakoon seuraavat: sivun 24 tekstiin ja sivun 25 tauluk-

koon, joissa esitellään markkinahakkuiden määriä, ovat ilmeisesti miljoonat kuutiometrit vaihtuneet kymmeniksi tuhansiksi. Toisin kuin sivun 59 kuvatekstissä kerrotaan, kuvassa mitataan selvästi tukkeja eikä kuitupuuta.

Muistelijoilta saaduista teksteistä on karsittu pois paljon paikkojen, yritysten ja henkilöiden nimiä. Tästä syystä etenkin teoksen alkupuolella lukija joutuu keskittymään muistelulainauksen kohdalla, jotta pysyy kärryillä tapahtumista. Kirjan luettavuuden kannalta muistelmatekstejä olisi toivonut toimitettavan rohkeammin yhtenäiseen muotoon. Kenenkään yksityisyydensuojaa tuskin olisi rikottu, vaikka paikkakuntien ja osin henkilöidenkin nimet olisivat teksteissä useammin esiintyneet.

Kirjan loppupuolella muistelmatekstit muuttuvat selkeästi ammattimaisemmin kirjoitetuiksi, osin myös viihdyttäväksi ja humoristisiksi. Tämä saa lukijan ahmimaan kirjan innolla loppuun. Muutamien tarinoiden

den kohdalla herää tosin hienoinen epäily, olisiko kirjoittaja laittanut kynällä mukaan jopa hieman ”Lapinlisää”.

Kirjan mielenkiintoisinta antia ovat kertomukset metsäteollisuuden ostoyhteistyöstä, joista syntyy selkeä kokonaiskuva. Pitäjillä liikkuneista ostomiehistä kertomukset piirtävät inhimillisen kuvan. Puunosto on ollut aina taiteilua esimiesten ohjeiden ja puunmyyjäkunnan toiveiden ja odotusten välillä. Ostomiehet lienevät ajaneet lähes yhtä usein metsänomistajan kuin oman firmansa etua.

Puunhinnoilla ei ole Suomessa kilpailtu tosissaan muutamia korkeasuhdanteita lukuun ottamatta. Kartellit ovat selvästi olleet maan tapa, ja niitä on ylläpidetty vuosien varrella välillä luvan kanssa, toisinaan laittomasti. Kun ostomiehen mahdollisuudet hintaliukumien käyttöön ovat olleet mitättömät, on luottamuksellinen suhde ostajan ja myyjän välillä ratkaissut puukaupat. Hinnoitteluperusteet ovat johtaneet usein siihen, että ”hyvästä leimikosta ei maksa koskaan liikaa, mutta huonosta maksa aina liikaa.” Kaukana tuotantolaitoksista metsää omistaville järjestelmästä on ollut se hyöty, että kaukaisimmassakin perukassa puut on saanut myytyä kohtalaisella hinnalla.

Kirjan kuvitus koostuu mustavalkoisista valokuvista ja numerotietoja havainnollistavista diagrammeista. Huolella valikoidut kuvat eivät valitettavasti pääse täyteen arvoonsa karkeahkon painopaperin vuoksi.

Kirjaa voi suositella etenkin metsäammattilaisille. Nuorta polvea kirja auttaa ymmärtämään eläkeikään varttuneen metsänomistajakunnan ajatusmalleja puukaupassa. Utta valaistusta saa myös se, miksi oma firma ei tehtaan portin liepeillä tänä päivänäkään aina ole hintajohtaja puukaupassa, tai mitkä tekijät vaikuttavat taustalla ”firman” ja ”yhdistyksen” viileissä väleissä. Eläköityneille metsäammattilaisille kirja tarjoaa kertauskurssin tuttuihin työuran vaiheisiin elävien tarinoiden säestämänä.

Kirja toimii varmasti myös hyvänä lähdeeteoksena metsähistorian ja puukaupan tutkijoille tulevaisuudessa. Kenties kerätystä muistelmätiedosta syntyisi vielä jonain päivänä antologiateos, jossa parhaat tekstit pääsisivät pidempinä versioina oikeuksiinsa. Tällöin voitaisiin myös tieteellinen tutkimusote ja lähestymistapa vaihtaa laadullisen tutkimuksen menetelmien puolelle. Muistoja ei sijoitettaisi valmiiseen viitekehykseen, vaan niiden valinta ja esittäminen perustuisivat esimerkiksi muistelijoiden eniten korostamiin seikkoihin tai vaikkapa myyjien ja ostajien piirteisiin, käyttäytymismalleihin ja kielenkäyttöön.

Kirjaa on saatavana Tiedekirjan myymälästä Helsingissä sekä Adlibris- ja Bookstore- verkkokaupoista.

Sami Karppinen ja Tapani Tasanen

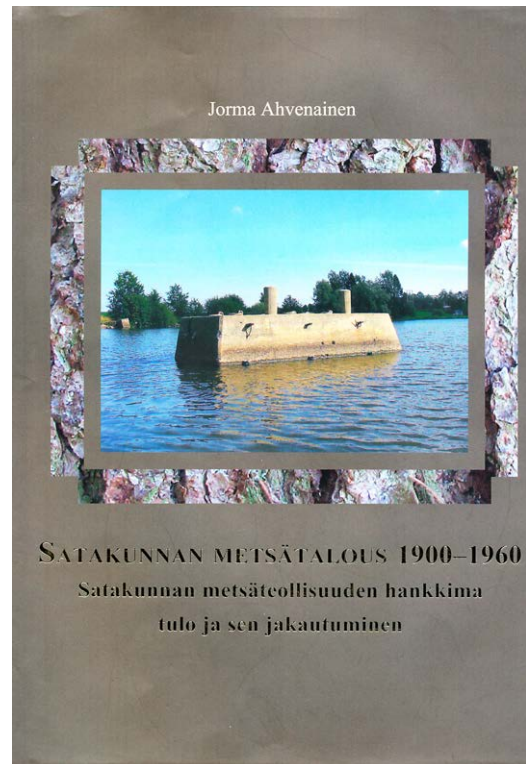
Satakunnan metsätalous 1900–1960

Satakunnan metsätalous 1900–1960. Satakunnan metsäteollisuuden hankkima tulo ja sen jakautuminen. Ahvenainen, Jorma 2015, Satakuntasarja XXXI. ISBN 978-952-68418-0-9.

Tarkasteluperiodin 1900–1960 valintaperusteet eivät tule kovin selkeästi esille. Aloitussajankohta perustellaan itsekeskeisesti ”aikaisemman tutkimuksen ulottumisella siihen”. Lukija voi arvailla päättymisajankohdan valintaa hevosvetoisen puunkorjuun loppuun, ilmaisun ”metsätöiden mullistus 1960” perusteella, mutta kirjoittaja ei sitä mitenkään perustele aiheensa otsikon kannalta.

Alaotsikon määrittely; metsäteollisuuden hankkima tulo ja sen jakautuminen, olisi antanut odottaa lähtökohdaksi teollisuuden liikevaihtoa, koko myyntituloa kotimaahan ja vientiin huomioiden investoinnit/poistot, korot ja osingot, päätyen kuluihin ja raaka-ainehankintoihin, joissa tietenkin teko- ja vetopalkat sekä kantohinnat. Kun kirjoittajalla on ollut käytettävissään edustavimpien yritysten kirjanpidot, olisi tällaiseen taselähtöiseen tarkasteluun ilmeisesti ollut mahdollisuuksia. Nyt kirjoittaja on keskittynyt puuraaka-aineseen jättäen huomioimatta korot ja omistajien osinkovirran ja alueen ulkopuolelle, muille toimialoille tai peräti ulkomaille suuntautuneet investoinnit ja muut rahavirrat. Ohimennen tosin mainitaan Ahlströmin panostaneen ulkomaille, mutta merkittävistä konepajainvestoinneista edes Rosenlewin osalta ei ole mainintoja. Investoinnit sähkövoiman tuotantoon olisivat olleet myös paikallaan osakkuuksina mm. Äetsän, Kolsin, Harjavallan ym. padoissa ja voimaloissa.

Lukija saa kuvan, että tukinsahauksesta on laajennuttu toiminnan tuottojen turvin pääosin omaan maakuntaan sijoittuneeseen jatkojalostukseen sekä massa- ja paperituotantoon, pääasiassa perustuotannon aina generoimalla rahoituksella. Vain Rauma-Woodin rahoitukseen on tarvittu Suomen Pankin ja Kansallispankin ”ulkopuolista” oman kantokyvyn ylittävää rahoitusta. Olisikin ollut paikallaan selvittää alueen metsäteollisuuden omistusrakennetta ja sen kehittymistä tai säilymistä ”alueellisesti omavaraisena”.

Huomiota herättää 1940-luvun jättäminen kokonaan käsittelemättä. Miksi? Metsätaloudella oli varmaan-kin alueella silloinkin sotien aikana ja niiden jälkeisinä vuosina huomattava merkitys. Liittyminen sotatalouteen ja sodan sekä 1940-luvun loppuvuosien sotakorvausten oloissa toimiminen olisi ollut kokonaisuuden kannalta välttämätöntä tarkastella. Nyt on tekstissä hyppäty vuodesta 1938 suoraan vuoteen 1951 ja Korean suhdanteeseen.

Runsas taulukoiden anti olisi nykyoloissa helpompi-lukuista graafisin keinoin esitettynä. Myöskin niukan kuvamateriaalin lisääminen olisi ollut tervetullutta.

Valuuttakurssien vaikutus ja valuuttaluottojen myöntäminen jopa maatilatasolle 1920-luvulla tulee useassa kohdin I maailmansodasta lähtien hyvin esille. Samoin devalvaatioiden sekä inflaation merkitys teollisuudelle

sekä heijastumat kantohintoihin. Näiden vaikutukset kotimaiseen ostovoimaan sen sijaan jäävät käsittelemättä. Tosin metsätyömiesten ansiokkehityksen yhteydessä on lyhyt viittaus. Näitä puitetekijöitä kuvataan vasta loppupäätelmissä. Aiheen luonteesta johtuen niitä olisi voinut käsitellä laajemmin.

Tekstissä vertaillaan yhtiöiden (Rosenlew 1909) omista sekä yksityisten ja valtion metsistä saatujen tukkien järeyttä ja keskihintoja sekä oletetaan yhtiöiden metsien heikompilaatuisen puutavaran aiheutuneen niiden aiemmista omistajista. Olisiko mahdollista, että puunkorjuuseen liittyvässä metsänkäsittelyssä olisi myös eroja ja että yksityismetsissä harjoitettiin paljon poimintahakkuuta omistajien hevosvetoisesti toteutamana ja vain parhaat tukit kelpuutettiin myyntiin? Pienempiä ja heikkolaatuisempia tukkeja myös sahautettiin paikallisissa vesisahoissa omiksi tarpeiksi.

Maakunnan järkipäiselle ja onnistuneelle metsänhoidolle annetaan sivulla 149 ansaittu tunnustus: Alueen puuvaranto oli II maailmansodan jälkeen suunnilleen samalla tasolla kuin ennen sotaa. Tämä huolimatta asutustilojen muodostamisesta ja tilusluovutuksista siirtoväen asuttamiseksi ja muista jälleenrakennuksen seurauksista.

Loppupäätelmät sivuilla 143–151 kiteyttävät hyvin aihepiirin tapahtumia ja sisältävät perusteltuja johtopäätöksiä, lukuun ottamatta poisjätettyä 1940-lukua.

Pohdiskeluun, voitaisiinko vastaava tarkastelu toteuttaa jollakin muulla alueella, kirjoittaja tavallaan vastaa kyllä ja ei. Näin ”omavaraista” toista puuntuotannon, kuljetuksen ja prosessointijalostuksen aluetta ei ole helppo löytää. Toisaalta Satakunnankin osalta omavaraisuus -näkökohta ontuu pahasti lopputuotteiden markkinoiden suhteen; ovathan tähtäimessä koko ajan sekä kotimaiset että vientimarkkinat. Jopa puuraakaainetta hankittiin hyvin varhain aina Iijoelta asti merikuljetuksin.

Kokemäenjoen ja sen uiton keskeinen merkitys näkyy tekstistä, vaikka sitä ei ehkä sittenkään ole riittävästi esiintuotu aikajaksolle erittäin merkittävänä tekijänä.

Harmillisia painovirheitäkin on. Heti aluksi, ad notam -sivuilla todetaan ”metrinen syli” 4 k-m³:ksi. Tarkoitetaanko kuitenkin pinokuutiometriksi? Alfred Kordelin on sivulla 49 merkitty maatalousneuvokseksi, myöhemmin kylläkin oikein maanviljelysneuvokseksi. Lähdeluettelossa sivulla 180 mainitaan Maatalouden ja Elintarviketeollisuuden Tutkimuskeskuksen arkisto, Jokioinen. Pitänee olla: Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen arkisto. Elintarviketeollisuuden arkistoa ei paikkakunnalla liene. Vähäisempiä painovirheitä löytyy sivuilta 64, 88, 93, 104, 128, 136, 145, 151.

Voitto Koskenmäki

Uusia julkaisuja

Uusia kirjoja:

Nahkiaisoja, Tarja. 2016. **Saamelaisten maat ja vedet kruunun uudistiloiksi: asutus ja maankäyttö Inarissa ja Utsjoella vuosina 1749–1925.** Väitöskirja. Oulun yliopisto. Acta Universitatis Ouluensis 134.

Paavilainen, Marko. 2016. **Murhatut veljet: Valter, William ja Ivar Thomén elämä ja kuolema.** Helsinki: Siltala (Tallinna Raamatutrükikoda).

Uusia artikkeleita:

Björn, Ismo. 2015. **Arkista metsää etsimässä. Kirja-arvostelu teoksesta Ihminen ja metsä: kohtaamisia arjen historiassa, 1–2.** Toimittanut Heikki Roiko-Jokela. Metsäkustannus, 2012. Historiallinen aikakauskirja 113, sivut 207–209.

Björn, Ismo. 2015. **Metsähallinnon tehostamistie johdatti Osaran aukeille.** Kirja-arvostelu teoksesta ”Uinuvat metsävaramme käytön piiriin”: valtionmetsien käytön suuri murros 1939–1970. Antti Parpola. Helsingin yliopisto, politiikan ja talouden tutkimuksen laitos, 2014. Historiallinen aikakauskirja 113, sivut 111–113.

Jaana Laine. 2015. **Metsätaloushistoriaa tarkkaavaiselle ja kärsivälliselle lukijalle.** Kirja-arvostelu teoksesta Satakunnan metsäteollisuuden hankkima tulo ja sen jakautuminen, Satakunnan metsätalous 1900–1960. Satakunnan historiallinen seura, Harjavalta. Metsätieteen aikakauskirja <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff15/ff154267.pdf>.

